

Hlasisté a mladé Slovensko

Jsa požádán p. redaktorem „Přítomnosti“, velmi rád plním úkol rozvésti toto téma. Ba, přímo se těším této možnosti, neboť není slovenského časopisu, do jehož ideového rámce by zapadaly mé názory v této věci, některé z nich pak, kde bych mohl psát na toto téma aspoň poněkud volněji, mají tak malou publicitu, že si člověk musí skoro uvědomit, že mluví ke zdem. A jde přece o věc na výsost aktuální, o níž je třeba diskutovat co nejvážněji.

Píše mně p. redaktor „Přítomnosti“, že, jak se mu zdá, „rozkol mezi hlasisty a mladým Slovenskem je příliš patrný“, přes to však „že hlasisté žijí v přílišné spokojenosti s sebou samými, a že se jim to může i nám nevyplatit“. Tak to vypadá. A nejhorší na tom je to, jak jsem to již řekl, ve své knize o mladém Štefánikovi, že hlasisté již k slovenské mládeži nedovedou ani mluvit. Ba, jak nás o tom přesvědčil nedávný sjezd mladých agrárníků, mluvit ani nemohou, a když jim to mládež dovolí, musí mluvit tak, jak si to ona sama přeje, ve smyslu staronárodního slovenského partikularismu. Je to rozhodně couvnutí zpět. A slovenští nacionalisté mají z toho ohromnou radost. Že se to ovšem u toho nezastaví, bude-li tento vývoj běžet i nadále tímto směrem, je samozřejmé. A že hlasisté sami nakonec pochodí nejhůř, to je také jisté. „Slovák“ a „Národní noviny“ jim to již ohlašují.

Nacionalisté, kteří nechtějí svůj stát.

Leč dříve, než bychom se pouštěli do jednání o této věci, musíme si položit otázku, zda se má vůbec něco dělat proti tomuto vývoji, zda je on opravdu cosi logického a zda může sloužit k dobru Slovenska.

L. Oppenheim píše, že „zásada národnostní má takovou sílu, že jest neplodné pokoušet se zastavit její vítězství“. Ano, to nám stále zdůrazňují i sami separatisté a považují úsilí upevnit jednotu národní mezi Čechy a Slováky za jakési stařectví. Zdůrazňují, že jsme neživotní a že život půjde svým přirozeným tokem přes nás.

Ale kam tu směřuje vývoj našeho slovenského separatismu? K vytvoření samostatného státu slovenského? Ne. Odpoví vám každý separatista, a dodá, že to není možné, že slovenský stát není myslitelný a nebyl by pro Slováky ani žádoucí. A Oppenheim výslovně povídá v naznačeném paragrafu: „Kdekoliv společenství několika milionů jednotlivců, spojených dohromady jednou krví, řečí a zájmy, se stalo tak mocným, že pokládá za n u t n é, aby mělo svůj vlastní stát, v němž by mohlo žít ve shodě se svými ideály, a kde by mohlo vybudovati svou národní civilizaci, tam jistě dříve či později tohoto státu dosáhne.“ Tak tedy tomu vítězství „národnostní zásady“ rozumí Oppenheim.

A mohli bychom citovati mnoho podobných vědeckých názorů, vzatých z dějin lidstva, ze skutečného

života, ale uvedeme ještě aspoň dra Engliše, který dochází také k závěru, že „národní stát jeví se... politickým vyvrcholením národních tužeb, poněvadž pojistuje existenci a vývoj národa“.

K tomuto vyvrcholení tedy slovenské separatistické národní snahy nejišťuje existenci a vývoj národa“.

Na to dostanete u separatistů odpověď, že vedou k upevnění tohoto státu. Ale sami si nedovedou ani dobře představit, v jaké formě by se to mělo stát. Autonomie Slovenska by to měla být? Jen bláhoví si mohou myslet, že by to mohlo upevnit náš stát. Autonomie by nemohla, ale ani federalism, ukójiti národní tužby slovenské, neboť vládu v ruce budou mít vždy a za každých okolností především ti nenávidění Češi, a jak to vidíme ze zkušenosti, tato vláda, budou-li Slováci stát mimo ni, nikdy se jim nebude dosti líbit. To prostě proto, neboť národ, jak to píše dr. Engliš na zmíněném místě, chce vládnout nad sebou sám. Autonomie mohla by Slovensko učiniti ještě jen více nespokojeným, až by to vedlo k anexi jeho Maďary. Proto právě Maďari vidí, a docela právem, v autonomii odtržených částí bývalého Uherska první krok k jeho obnově. Toho si však Slováci dosud nepřejí a nikdy si toho ani přáti nemohou.

Tak kam tedy vede fakticky ten separatism? Každý myslící člověk odpoví, že ne jinak než do slepé uličky, a tak neživotními a nereálnými škůdci dobré věci jeví se býti tedy separatisté a ne my, kteří jsme za dokonalou jednotu národa československého. Také tento stát byl především proto utvořen, jako to říká i preambul k naší ústavě hned v první větě, aby „se upravila dokonalá jednota národa“. Jinak náš stát nemá pražádného smyslu a bylo by pak správné, aby se historické země čím dříve tím lépe zařídily bez Slovenska. Neboť takto trpí obě stránky vzájemnými obavami do budoucnosti a nedůvěrou, a není možno, aby se zlepšily naše poměry.

Z historie rozkolu.

Vede-li tedy slovenský národní separatism k těmto koncům, pak je zřejmé, že každému Čechovi, který ještě nepřestal Slovensko mít rád a který v Slovensku vidí kus svého těla, natož každému Slovákovi, který dovede do důsledků myslet a rozumem vidět, musí jít o to, aby se tomuto separatismu učinila přítrž, zastavil další jeho vývoj.

Jestli nikde na světě není příkladu na to, že nestačí vůle, aby se nějaké společenství lidí, mající svou spisovnou řeč, mohlo stát národem v plném slova smyslu, tedy až do důsledků konečného vývoje, v utvoření zvláštního státu — my Slováci jsme tím příkladem. Jsme příkladem toho, jak je třeba k vůli: státi se a býti zvláštním národem, ještě z d ů v o d n ě n í, proč toho chceme, zdůvodnění, které by ovšem obstálo před rozumem, a dále pak třeba ještě mít možnost k plnému samostatnému národnímu životu, možnost utvořiti a udržeti stát. Není-li těchto

předpokladů a je-li zde jenom vůle, jako je tomu u nás Slováků, je nesmysl vůbec, mluvit o nějakém zvláštním slovenském národě.

A jak je to i s tou vůlí? Její původ se datuje od konce druhé polovice minulého století, kdy jsme se my Slováci začali teprve národně uvědomovat, kdy jsme začali myslet na to, že máme také nějaká práva i povinnosti na tom světě. Do té doby jsme psali česky a žádnému Slovákovi, ani samému tvůrci slovenského nacionalismu nenapadlo v jeho mladosti, že by byl Slovák něco jiného nežli Čech a že by jeho národní funkce měla být odlišná od české. Leč byli jsme nesvobodní, byli jsme v maďarské politické kleci, kde nám nebylo možno ani dýchat, a Štúr vida, že Maďaři nám mají za zlé, že máme s Čechy jednu kulturu a jeden jazyk, myslil si, že nám budou víc přát, budeme-li literárně a národně nezávislí, od Čechů odlišnými. Důvod, že by Slováci nebyli dost češtině rozuměli, nemůže obstát. I dnes vidíme, že si na Slovensku prostí lidé s obecnými školami, a k tomu ještě ze staré éry, tedy s maďarskými obecnými školami, předplácejí a odbírají české časopisy. Správně napsal Hodža ve svém „Československém rozkolu“, že slovenský nacionalism byl ústupkem uher-ské státnosti. Neboť není myslitelné, že by k němu bylo došlo, kdybychom byli s Čechy žili v jednom státě, třebaže ne ani ve vlastním státě. A tak slovenská vůle být zvláštním národem byla vlastně nesvobodná, byla to vůle vězně, který chtěl aspoň dýchat, nedalo-li se mu plně národně žít.

Ale je nesmysl mluvit, že slovenský nacionalism byl jediné s to konservovati Slováky, udržeti je a zachrániti před maďarisací. Naopak slovenský rozkol dodal Maďarům ještě větší odvahy do pomadžarš-tování, neboť viděli, že Češi ztratili morální právo starati se o nás, a prohlašovali, že slovenského národa není. A tedy svobodně mohou nás přibrat do svého národa jako „res nullius“. Jen slepý může prohlašovat slovenský nacionalism za jakýsi — i politický přínos v dějinách našeho národa. Až teprve hlasism, usilující o opětovnou národní jednotu československou z konce min. a počátku tohoto století dal Čechům opět právo i povinnost starat se o Slováky. Nebezpečí toto bylo pro myslící Maďary a takové hungaristy-Slováky, jakým byl na př. Czambel, velmi zjevné. Česká politika úsilím prof. Masaryka začala se orientovat celonárodně, československy, a Hodža, politický vůdce hlasismu, viděl již r. 1903 úkol této politiky „v roztnutí gordického uzlu jedním šmahom a českým mečem“. Úkol byl splněn a Slováci se stali svobodnými. Před převratem nestálo za hlasistickou celonárodní orientací martinské staronárodní vedení, ba — toto vedení potíralo hlasisty pro tuto orientaci tím nejohavnějším způsobem. Ale je fakt, že za války i vůdce martinských, Vajanský, bezprostředně před svou smrtí přál Masarykovi, aby se náš národní odboj skončil se zdarem. Převrat pak nás Slováky najednou učinil i v duších a srdcích jedním národem s Čechy. Vůle, pomýlená vůle být zvláštním slovenským národem, nás opustila. Nahradila ji vůle vyvinouti se v jeden nedílný národ, jak to Štefánik formuloval, anebo jak to preambul ústavy uvádí: „...chtějící upevniti dokonalou jednotu národa...“

Těmito úvahami dostáváme se již k otázce, co bylo pak příčinou, že se tato vůle Slováků zvrátila. To je

třeba nutně zkoumat a zvědět, chceme-li sjednat nápravu věci.

Chyby, jichž se hlasisté dopustili.

Byli-li hlasisté tak důležitými faktory již v dopřevratových slovenských dějinách, že můžeme říci, že bez nich by k převratu nebylo mohlo dojít, pak je samozřejmé, že si Češi a hlasisté sami měli dobře uvědomit, že na nich je celá tíha odpovědnosti za další vývoj. Zdá se, že si to i uvědomili, proto také všechny důležitější funkce převzali na sebe sami, ovšem jen funkce výkonu státní moci. Úplně však uprázdnili hlasisté pole kulturní a výchovné.

Dr. Hodža sice dal se jmenovat profesorem bratislavské university, ale nepřednášel. Universitní mládež poslali vychovávat batka Škultétyho, předpřevratového zuřivého odpůrce hlasismu a spolupracovníka Vajanského. A později nechali dlouho šarapatit mezi bratislavskou mládeží a redigovat slovenské noviny prof. Béla Tuku.

Je samozřejmé, že dopouštěli-li se hlasisté pak ještě chyb i v politice a ve výkonu státní moci spolu s Čechy, nezůstalo to při tom. Zaznávání předpřevratových protihlasistů a protežování jen jejich politických přívrženců vedlo k probuzení bývalého odporu ve formě tradičního separatismu, třebaže tento separatism neměl teď již ani toho zdánlivého zdůvodnění a oprávnění, jaké měl před převratem.

Staří i mladí vůdcové separatismu také neměli ani tolik morální síly, aby dovedli trvale zapřít svou pomýlenou minulost, aby dovedli žít a jednou zemít s plným vědomím, že ti hlasisté, které tak odsuzovali, měli pravdu. Mohli jenom na chvíli, nadšeni z osvobození, zapomenouti na „slovenskou samostatnost“, ale pak se to v nich probudilo v bývalé míře, tím spíše, když se hlasisté se svým vítězstvím hodně honosili a je ignorovali.

Politika hlasistů, když pak za pomoci Béla Tuky separatism plně oživil, zdá se, že příliš málo počítala s tím, že činitelem státotvorným jsou i živly mravní a cit společenské solidarity. Byla to politika více méně jen mocenská, která se více starala o vrchnostenské úkoly státu, než o kulturní, sociální a hospodářské potřeby národa. A kde plnila i tyto úkoly, bylo v tom tolik stranickosti a protekce, až to budilo jen odpor. Tak se stalo, že do stran československých se dostali všichni lidé, co něco od státu chtěli, anebo kteří aspoň chtěli dosíci nějaké kariéry. Přesvědčení těchto lidí ovšem nerozhodovalo. To zdiskreditovalo československé strany morálně. Že ovšem případů, které zvlášt křičely, separatisté dobře využili, je samozřejmé.

Mnohdy ovšem vůdcové ani sami nevěděli, co za špinavosti se dějí v stranách. Často, byli-li i upozorněni, i dále ještě kryli lidi nehodné, to za jejich někdejší zásluhy, anebo proto, že jsou z rodiny a pod. Je snad největší chybou všech našich významnějších lidí, že nemají dobrého výběru v osobách, jimž svěřují důležité úkoly. Často ovšem projevili hlasisté i nechuť k zlým poměrům ve svých stranách, případně jako ministři ve svém úřadě, také provedli nejednu očistu, ale to „politické sviňstvo“, jak se přede mnou vyslovil jistý vůdce hlasistů, jaké u nás nedělali lidé málo počestní a odpovědní, to je těžko vyčistit. A nejráději by již ně-

kteří vyvázli z politiky a zbavili se všech politických funkcí.

Kdyby několik hlasistů bylo zůstalo v novinách a na poli výchovy, nebyla by československá idea tolik utrpěla. Chyběla především kritika vlastních lidí, kritika a odvaha být objektivní za každou cenu. Dodnes nedostanete do československých novin nebo revuí články, kritisující hlasisty.

A jak se zachovali hlasisté vůči kritice separatistů a jejich boje vůbec? Více méně apaticky. Jako by to nestálo ani za řeč. Tolik těžkých obvinění, tolik urážek denně posílá „Slovák“ a „Nár. noviny“ na adresu hlasistů, ale oni si toho nepovšimnou.

Ano, jsou „příliš spokojeni se sebou samými“ a nemají žádných obav, nevidí nutné důsledky, ty konečné důsledky, které již možno vidět. Ale jako jsme to viděli na nedávném německém příkladě, majitelé moci nepozorují bezprostřednost nebezpečí a chovají se apaticky, zvláště když to již praská. Je to již takový zjev v politice.

Hospodářské obtíže.

Štefánik řekl Janinovi, že by si přál, aby mu byl svěřen úkol přemýšlet a vypracovat plán, jaká by se měla dělat na Slovensku politika a jak by vůbec bylo třeba věci zařídit, aby se zahledily stopy nesvobody a aby se vyvinul opravdu jeden nedílný národ československý. Bohužel, u nás se mnoho nepřemýšlelo o tom, u nás se spojení Slovenska s historickými zeměmi nepovažovalo, jak se zdá, za věc větší úvahy hodnou.

Je jisté, že po stránce hospodářské je Slovensko dnes na tom o mnoho hůř než před převratem.

Vymlouvají-li se hlasisté, že oni také nemohli vše prosadit, co myslili, že by bylo Slovensku a republice k prospěchu, musíme tomu věřit, když vidíme, jak těžko došlo k revisi tarifů a pořád ještě nedochází k zavedení revise dodávek, což je dávnou tužbou hlasistů. Proto vina lpí hodně zvláště na naší byrokracii, která politice a tak složitým otázkám, jakou je československá, velmi málo rozumí.

Ale základní příčinou hospodářského úpadku Slovenska byl systém individualistický sám. Ve volné konkurenci přirozeně musil to prohrát průmysl, který byl ještě jenom v plenkách, průmysl slovenský, zvláště když mu odpadla bývalá odbytiště a když se stát pramálo staral o dodávky firmám na Slovensku, jsa přesvědčen, jak to dr. Hodža nedávno řekl ve Zvoleni, že jde vlastně o firmy cizí, maďarské nebo židovské. Je to ovšem nesprávné stanovisko, neboť zničením firem na Slovensku vzal se chléb slovenskému dělníkovi.

Kdyby se bylo uvažovalo o včlenění Slovenska v hospodářský život celonárodní, bylo by se došlo k určitému plánu, který by sice byl pominul také slovenský těžký průmysl, neboť nemělo významu jej podporovat a tvořit, když je ho víc než třeba již vyspělého v historických zemích, ale bylo by se na druhé straně napomáhalo vzniku a vzrůstu výroby, která na Slovensku má zvlášť dobré podmínky a které je našemu státu třeba, případně s kterým by bylo možno i v cizině dobře konkurovat. Mohla to být výroba produktů z říše živočišné a rostlinné.

Chodte do našich slovenských horských vesnic a uvidíte, že kde se jen dalo, všechno je zoráno, pastvin už někde vůbec nemají. Výroba obilí je tak zintenzivněna, že to už dále ani nejde. Již válka vedla naše rolníky a chalupníky k tomu, a dnešní krize to žene do nemožností. Každý, kdo má jen nepatrný kousek nějaké pastviny, začne si ji obdělávat, aby měl, nemůže-li si nikde nic vydělat, aspoň na skrovné živobytí, aby byl soběstačný. Že ovšem na to nestačí, aby mohl tak intenzivně produktivně hospodařit, je samozřejmé. Nemá-li pastviny a louky, nemůže držet dobytek a nemůže mít přirozeného mrvení. Na umělé ani pomyšlení. Políčko s rýčem a motykou také nemožno řádně rozkypřit, a tak je ta úroda minimální. Ano, můžete to všude pozorovat, jak u nás klesla produktivita půdy právě následkem nemožné intenzivní výroby.

Mohl-li by však náš rolník dobře prodávat mléčné a různé lesní výrobky, netrápil by se marně se setím žita, pšenice, ječmene tam, kde se mu to nemůže ani urodit.

Větší potřeba výměny zboží, oběhu statku by pak učinila Slovensko i obchodně čilým. Bohužel, podnikavosti mají Slováci málo a ještě méně kapitálu k tomu, aby dovedli sami Slovensko hospodářsky přeorientovat, jako toho vyžaduje hospodářská logika nové politické konstelace. A aby podnikavost a kapitál český přešel na Slovensko, k tomu je třeba především důvěry, kterou však separatistická politika neposkytuje. Tím se jeví separatisté právě takovými vinníky toho, že Slovensko hospodářsky upadá, jako ti, co v první řadě měli uvažovati a neuvažovali o hospodářském plánu Slovenska. V poslední době se chytají úkolu hospodářského přeorientování Slovenska mladí slovenští židé. Do toho díla jest si co slibovat pro budoucnost Slovenska a republiky.

Snad nejvíce chyb dopouštěla se hlasistická politika při

provádění pozemkové reformy.

Slovenský lid nepřestane zazlívát hlasistům, že při parcelaci především na sebe nezapomněli. A autonomisté jim to neustále vyhazují na oči. Od hlasistů se vyžadovalo, když už sami byli pány parcelace, aby jejich práce neměla ani stínu ziskovosti na sobě. Ale toho oni nedokázali. Stačí dnes říci, že ten anebo onen hlasista má tolik a tolik z pozemkové reformy, aby se lid s opovržením od něho odvrátil. Jak se při reformě uplatnila protekce a stranickost, o tom se není třeba rozšiřovat. Leč do jisté míry příčinou toho, že pozemková reforma na Slovensku splnila své sociální a národohospodářské poslání jen v minimálním rozsahu, je i sám lid, který z hornatých krajů nechtěl přesídlit do nížin. Bránila mu v tom tradice a konservatism. Hlínka ho k tomu také mnoho nepovzbuzovala, jsa v zásadním odporu proti reformě vůbec.

Práce hlasistů pro jednotu.

Nedůslednost a nepromyšlenost hlasistické politiky je patrná nejvíce v samém realizování ideje národní jednoty. Jak mohli hlasisté být na př. iniciátory utvoření zvláštní slovenské, čistě slovenské studentské koleje v Praze? Řeknou-li, že měli na mysli především důvody sociální, neboť bylo třeba slovenské potřebné studenty, kterých při-

jelo do Prahy po převratu nebyvalé množství, zvláště zaopatřit, uznáme plně. Ale proč Štefánikovu kolej nechali čistě slovenskou i ještě potom, když byla otevřena Masarykova kolej, poskytující ještě větší sociální výhody, pak Švehlova kolej, Kolonie na Letné a nová Masarykova kolej, kam všude jsou přijímáni jak Češi, tak i Slováci? Odpověď zní, že Štefánikova kolej má ještě speciální poslání, aby vychovávala své chovance pro národní jednotu. Zatím však víme, že v Štefánikově koleji má své sídlo spolek „Považan“, který organizuje katolické studenty a který vznikl z popudu Hlinky a Budaye. Také si Hlinku pozval „Považan“ předloni jako slavnostního řečníka k jubileu desátého výročí svého trvání. A víme, že ve Štefánikově koleji, nebyl-li náhodou některý student již na střední škole separatistou, zde se jím jistě stane. Hlasisté stále zdůrazňují, jak je nejpotřebnější k tomu, aby Slováci přilnuli k jednotě, poznávání Čechů, českého prostředí, navazování přátelství a užších styků s nimi. Ale neuvědomují si, že právě tyto snahy, má-li je slovenský student, který přijde do Prahy, Štefánikova kolej paralyzuje prostě tím, že zde žijí sami Slováci. Řekne-li se, že k navázání československých styků jim stačí škola a život, není to pravda. Takový právník, jak víme, studuje nejvíc v koleji a stává se, že mnozí se pořád jenom zde pohybují a život mimo koleje ani nevedou, zvláště před zkouškami. A potom, kde jinde víc než v tom soukromém kolejském životě navazuje člověk styky s kolegy? Ale nejenom se stanoviska československého sblížení, nýbrž i jinak je Slovákům na jedné straně a Čechům zase na druhé straně společná kolej užitečnější. Každý trochu kritický slovenský student si přizná na př., jak ubohou, nízkou úroveň má spolkový život Slováků. Češi jsou rozhodně disciplinovanější ve svém spolkovém životě. Taková samospráva ve společné koleji dá proto Slovákům velmi mnoho. Mnoho však je také věcí, kterým se Češi učí zase od Slováků. Leč nelze se pouštět do takových podrobností.

Ale chci ještě jinou podobnou věc zaznamenat. V Praze je

Sdružení agrárních akademiků

v Švehlově koleji, kde bydlí asi 40—50 Slováků. Mímoходом řečeno je mezi nimi pramálo opravdových agrárních, ale toho se ještě dotkneme na jiném místě. Svého času (r. 1924) tito málo opravdoví slovenští agrární studenti přišli na myšlenku, že by si Slováci měli založit zvláštní odbor ve sdružení, neboť prý jsou také speciální úkoly slovenské agrární politiky. Hodža jim dal k tomu placet. Ale ten slovenský odbor od svého vzniku pramálo se o jiné staral, než o to, aby Slováci dobyli, ve spojení s nějakou českou klikou, která se chtěla dostat k moci a vedení, co nejvíce posic pro Slováky, kde se pak obyčejně vůbec neosvědčili a dělali jim ostudu. To nás před českými kolegy těžce kompromitovalo a fakticky slovenský odbor, pokud vím ze zkušeností, československému poměru mezi slovenskými a českými agrárními akademiky víc škodil, než prospěl.

Štefánikova kolej a Slovenský odbor při Sdružení agrárních akademiků vás dostatečně přesvědčí, že separováním nelze sloužit sjednocovacímu procesu národnímu. A je to malý příklad toho, kam by vedla autonomie Slovenska. Ale podobných nedůsledností,

jakými jsou tyto dva výstižné sociální zjevy, dopouštěli se hlasisté a pořád se dopouští i v literární a vědecké práci. Zase vzpomeneme jen charakteristických případů.

Literatura a jednota.

Každý dobře zná upřímné čechoslováctví dra J. Slávika, ale nedovedeme si srovnat s pravým pochopením národní jednoty, jak mohl dr. Slávik přistoupiti a vydati překlad díla Flaubertova „Madame Bovary“, když víme, že tento překlad je již v češtině. Že podobné věci pak dělají sami separatisté, tomu se již nedivíme, třebaže je odsuzujeme také. Nač na př. podujímát tak namáhavou a velikou práci, jako je Goethův Faust? Který slovenský inteligent nerozumí Faustovi právě tak v češtině jako ve slovenštině? A bylo-li by tomu tak, pak by to svědčilo jen o jeho duševní chudobě a Fausta vůbec číst nebude. Ale Sládkovičov zato Fausta přeložil do slovenštiny. Ale vrchol všeho je, že univ. prof. P. Bujnák nedávno vydal Slovenský naučný slovník. Ovšem z podnětu nikoli vlastního, nýbrž z podnětu nakladatele, který chtěl udělat se slovníkem dobrý kšeft. Podle toho ovšem slovník také vypadá. Odborná kritika jej nepřijala s nějakým nadšením. A Bujnák, víme, že je také upřímný Čechoslovák.

Hlasisté a mladá generace.

Po tomto zběžném vylíčení chyb hlasistické, resp. československé společnosti je jistě každému zřejmé, že mladá, rodící se Slovensko, mladá jeho generace musí být věrným dítětem slovenského separatismu.

Mussolini nedávno vzkázal německým revolucionářům, aby si dali pozor, aby byli důslední, neboť „revoluce se musí bránit“. Kde byli od toho u nás ti, co revoluci vyvolali a ji dělali? Všecko nechali vývoji. Časem se to prý všecko dostane do normálních kolejí, všecko se napraví samo. Vždyť prý ani ti separatisté dohromady nejsou vskutku za nějaký zcela zvláštní národ slovenský. To je jen demagogie, ale když prý s nimi promluvíte akademicky, docela jinak mluví.

A podle nich se zařídili i hlasisté. Pro demagogii začali i oni užívat hesel ze slovenského nacionálního slovníku. Dali do toho sice i trochu filosofie, ale ta mohla jen škodit. Tak řekli, že Slovensko musí nejdříve přejíti do tuhého slovenského nacionalismu a jenom pak do československého. Čili vymyslili nacionalismu prvního gradu a vyššího gradu. Fakticky to vyvolali slovenští separatisté, s nimiž musili mezi lidem hlasisté demagogicky konkurovat. Hlasisté si však neuvědomili, že dvojí nacionalism učiní je před slovenským obecnstvem dvojtvarným, nač separatisté důkladně poukazovali jako na známku neupřímnosti a lživosti. A tak hlasisté tímto prvním vědomým couvnutím ničeho nezískali.

Následovala pak loňská matiční událost, kdy byli z Matice slovenské vypuzeni všichni českoslovenští pracovníci. Dr. Hodža na to oznámil, že československá orientace utvoří zvláštní Štefánikovu akademii a že se pustí do otevřeného boje se separatisty.

Leč nenadál se, že ta část mladá generace, na kterou spoléhal a která se organizuje v agrární straně,

není československá. Nevěděl, že na vlastních prsou si odkojil hada. Zjistil to až na loňském trenčanskoteplickém sjezdu mladé slovenské generace, kde agrární mládež buď mlčela anebo byla umlčena. Snad měl ještě jakousi naději Hodža a Štefánek, že to s mladými agrárníky není tak špatné. Ale nedávny zvolenský sjezd agrární mládeže každou naději zklamal. Štefánkovi zde vůbec prý nedali hovořit o otázce československé a pokud se jí Hodža dotkl, je to jenom pečeť na to, co povídá resoluce mladých agrárníků. Zde čteme, že co se týče otázky československé, „zhodnocujeme dnešní stav, konstatují, že existuje slovenský národ a český národ, slovenský nacionalismus a český nacionalismus“. Za tento stav také mladí agrárníci jsou a chtějí jen stejné cíle, stejný ideál obou nacionalismů. Hodža k tomu řekl, že nezáleží, zda jsme jeden anebo dva národy.

Tak nakonec tedy toto. To je již dokonalá resignace, které separatisté ovšem neopomínají využít. Tak to je, kdo nechá život běžet, jak mu libo, kdo nedbá vývoje, kdo vývoj neurčuje, musí vývoji dovolit, aby ho vzal s sebou.

Ale opravdu musí? Není již vskutku pomoci? Nepřečenuje Hodža své mladé lidi? Nepřečenuje celý ten nacionální elán mladé slovenské inteligence? Kde jsou mu slovenské haleny? Byl se již přesvědčit, jak je tomu s tím slovenským nacionalismem mezi venkovským lidem, jeho lidem? A což nevidí tu slepou uličku, kam vede tento nacionalismus? Ví přece dobře o jeho neodůvodněnosti, ví, že je to dítě zakrnělé, neschopné vývoje, že je to bastard, proč jej tedy kojí a na svých prsou ohřívá? Nemožno, že by Hodža byl již tak senilní, že by se nemohl ještě vzepřít celou svojí silou proti slovenskému národnému separatismu. Ovšem nejdříve jest si třeba uvědomit chyby. Je jisté, že mezi mladými Slováky jsou lidé, kteří si přejí tohoto vzepření. Není k tomu třeba mnoho lidí. Krásný, velký a jasný cíl a rovná cesta připoutají všechny rozumné a šlechetné lidi postupem času.

Zkoumáme-li, kdo to dnes tvoří tu mladou slovenskou generaci, kdo to za ní mluví tak hlučně a frázovitě, vidíme, že jsou to především ti, kteří mají střední školu ještě z bývalé maďarské éry, anebo jim jejich duševní vývoj na střední škole byl přerušen převratem. Dovedeme si představit, jak mohli tedy být tito lidé připraveni na vysokou školu anebo do života, uvědomíme-li si, že se od nich u maturity nemohlo po několik let po převratu požadovati víc, než se dnes požaduje od kvartána. Taková příprava je tedy činila dobře způsobilými jen k tomu, aby se dali svěsti separatistickou demagogií; kulturního života a tvorby nebyli absolutně schopni, a kritiky v sobě neměli ani špetky. Důkazem toho nám je na př. to, že si z takového Štefánika dali udělat separatistickou tradici, zvláště Tukovým přičiněním, úplného separatistu. V zápisnicích „Detvana“ měli Štefánika hlasistu, ale oni nepřišli ani na myšlenku, že by Štefánik tam mohl být a že se přece neshoduje se Štefánikem, jak ho známe z odboje, aby on byl separatistou. Je vůbec ani neinteresuje, zda naše přítomnost je v nějaké logické souvislosti s tím, co tuto přítomnost přivedilo. Oni, jak to můžeme v orgáně mladých slovenských agrárníků „Politika“ číst, dosti často prý nemají

na to času, aby se o takové věci zajímali, oni se zajímají hned jen o vysokou politiku. Kulturní příprava a vědecká příprava pro ně není. A přirozeně postačuje již už sám zájem.

Loni, když ohlašovali trenčanskoteplický sjezd, napsali do „Politiky“, že mládež chce dokumentovat svůj zájem o veřejný život. Tento zájem pak pokládají za dostatečnou legitimaci k získání poslaneckých mandátů. O to jim jde, až to křičí. Ale záruku, že to budou umět lépe než ti staří, nedávají žádnou. O některých je dobře známo, že dovedou být ještě víc prospěchářští než ti staří. A v agrární straně je mladých lidí tohoto druhu snad nejvíc. Těm potom přirozeně jde v první řadě o to, aby se zařídili podle politické konjunktury. Vidí, že dnes je na Slovensku konjunktura separatistická, proto aby agrární strana a oni v ní mohli získat, orientují ji separatisticky. A smutné je, že Hodža tyto elementy nedovede prokouknout.

Ale nepřidává se dnes mladý Slovák k orientaci partikularistické jen z prospěchářských důvodů. Nejvíc to dělají i proto, neboť být Čechoslovákem je dnes na Slovensku tolik, jako vyvrhel lidské společnosti. Ano, to jsou metody separatismu. Je to fašismus toho nejhrubšího zrna. Proto také je jim jinak Hitler i Mussolini zcela sympatický.

Že to ovšem jen málo lidí dokáže, aby za takových okolností šlo za svým přesvědčením, je zřejmé. A nedovedou toho dokázat zejména dnešní slovenští mladí inteligenti, zejména ne akademický dorost, který studuje a vystuduje v celku v dosti velkém pohodlí na stipendiích, nemusí tak moc se životem zápasit, jako to bylo, řekněme, u hlasistů.

Ing. Jansák svého času psal o této mládeži, že je rozmazlená, charakterově slabá, a tak se tedy nedivte, že jde s proudem a že vůbec nepřemýšlí, kam ji ten proud ponese.

Proto není třeba je brát jinak, než jací opravdu jsou. Podle nich se zařizovat a resignovat je pomýlenost. Poslední pomýlenost hlasistů?

Věřím, že národní jednota československá v srdcích slovenských jednou opět oživne. Jen je třeba lidí, kteří si uvědomí povinnost v její prospěch šlechetně pracovat. Dnešní popřevratový separatismus je zjev efemerní a zcela vysvětlitelný, ačkoli není logický. Jen jest se co bát, že zatím, na čas, neprobudí-li se dost lidí k povinnosti pracovat za jednotu, povede do oné slepé uličky. Hlasisté, staří hlasisté, obávám se, v této věci už nemohou nic dělat.

Jiří Šujan.

poznámky

Morganův skandál

Ve Spojených státech projednává se právě bankovní skandál, zajímavý celý svět. Washingtonský kongres zřídil komisi, aby vyšetřila, kteří politikové nebo veřejně činní lidé byli podpláceni bankéři. Oficiální titul komise je ovšem nevinnější, jmenuje se prostě „zvláštní vyšetřující výbor“, a jak z dosud došlých zpráv vidíme, nejedná se tam s předvolanými bankéři nikterak zle. Nejúžasnější věc, jež se však při tomto vyšetřování objevila, dokonce snad proti vůli vyšetřující komise, je fakt, že nejbohatší bankér světa, J. P. Morgan, neplatil od roku 1929 americkému státu vůbec žádných daní. Američtí právníci tento podivuhodný zjev vysvětlují tím, že americké

právo má své zvláštnosti, které byly patrně vymyšleny nějakými předvídacími a obezřetnými bankéřskými právníky. My v Evropě ovšem nepochopíme, jak je to možné, aby skutečně nejbohatší muž na světě, který půjčuje stále ještě stamiliony dolarů králům a vládám, neplatil daní. U nás v Evropě musí platit daně každý zámožný člověk, i když nevydělává, alespoň z úroků, z důchoď, které ze svého kapitálu má. Mohl by platit více a mohlo by být více zatíženo dědictví, alespoň tak jako v Anglii, ale stačí zatím pro srovnání, že evropský boháč platit musí. Ve Spojených státech však nikoliv, protože tam každý zisk, docílený při prodeji cenných papírů, se považuje za ryzí příjem a zdaňuje se, ztráta se však odčítá. V Evropě každý zisk, to jest částka, o níž prodává někdo své cenné papíry draze než je nakoupil, se zdaňuje, ztráty se však neodčítají. Ještě roku 1929 platil John Pierpont Morgan se svými společníky přes čtvrt miliardy Kč ročně daní, od té doby však neplatil nic, protože jeho ztráty, vykázané ovšem jen kursovými diferencemi v jeho neprospěch, byly větší než zisky, vykázané kursovými diferencemi v jeho prospěch.

To však není to hlavní. Ukázalo se při této příležitosti, že mnoho slavných Američanů hlavně z politického světa a také několik „prominentních“ Evropanů, na nichž p. J. P. Morganovi patrně záleželo, dostávalo od Morganovy banky cenné papíry hluboko pod vydacím kursem, takže pouhým prodejem těchto papírů v okamžiku, kdy byly uvedeny na trh, vydělali tyto favorité miliony. Tito šťastlivci, mezi nimiž ovšem nejsou žádní obyčejní lidé, dostávali od pana Morgana akcie a různé cenné papíry, jež měly být uvedeny na trh, průměrně kus za 20 dolarů, ačkoliv emisní cena byla 24 dolarů a na trhu pak byly průměrně prodávány kus za 35 dolarů. Když se senátor Couzens ptal ve vyšetřujícím výboru ředitele Morganovy firmy za přítomnosti J. P. Morgana, proč se tak dělo, odpověděl mu ředitel s úsměvem: „Čistý altruismus!“ Jak se zdá, nejsou Morganovi lidé vyšetřujícím výborem nikterak přestraseni, když mohou na vážnou otázku dát takovou odpověď. Je zcela pochopitelné, že jednomyslné mínění v Americe a jinde nyní je, že tyto favorité dostávali akcie za tak výhodnou cenu — byly to vlastně přímo dary, protože akcie za některé z nich Morganova banka s jejich příkazem sama prodávala, aniž jí na to dali jediný dolar a poslala jim pak zisk, o který se tedy nikterak nezasloužili — proto, aby prokázali Morganovi nějaké služby. Pravděpodobně, aby působili tam, kde toho bylo třeba. Nebyli mezi nimi bezvýznamní lidé, jak hned uvidíme. Máme-li v paměti data o kursových diferencích a tržní ceně, které jsme výše uvedli, odhadneme asi, jak velké tyto dary byly:

Zesnulý prezident Coolidge	3.000
John D. Davis, americký velvyslanec v Londýně	5.000
Norman Davis, zvláštní americký velvyslanec v Ženevě pro S. N.	500
Parker Gilbert, býv. gen. agent pro reparace	500
Gen. Pershing, šef americké armády v Evropě roku 1917—18	500
Plukovník Lindbergh, oceánský letec	500
Woodin, ministr financí	1.000
Senátor McAdoo, býv. ministr financí	1.000
John J. Raskob, býv. předseda demokratické strany	2.000
Albert H. Wiggin, šef Chase banky	8.500
Bernard M. Baruch	4.000
Myron Taylor, ocelářský magnát	10.000

Jmenuje se ještě serie jiných osob, mezi nimi další bývalí ministři financí Mellon a Mills, avšak jména, která přinášíme s daty, byla oficiálně publikována a jsou tedy spolehlivá. Komise pro vyšetření obchodů soukromých bank zahájila práci 23. května 1933. Za tuto krátkou dobu zjistila spoustu zajímavostí, jimž se podivuje celý svět, přes to, že postup komise je velmi mírný. Několik cifer: podle oficiálního protokolu vypověděli majitelé firmy J. P. Morgan et Co., že celková aktiva firmy činí koncem r. 1932 téměř půl miliardy dolarů, přesně 424.7 milionů dolarů, kapitál 53 miliony dolarů, vklady 250 milionů dolarů (r. 1927 činily dokonce 562 milionů dolarů). Majitelé Morganovy banky je celkem 20 a z nich má J. P. Morgan zaručený roční příjem jeden milion dolarů. Od roku 1930, kdy platili všichni dohromady již jen 48.000 dolarů daní, neplatí majitelé žádných daní.

A k tomu nesmírně zajímavý maličký obrázek nádvakem: v anglických novinách z 26. května jsme našli zprávu washingtonských dopisovatelů, že zaznamenání jména Normana Davise do seznamu lidí, kteří dostávali výhodné akcie od Morganovy banky, vyvolalo ve Washingtonu nový zvláštní skandál. Ukázalo se, že Mr. Norman Davis si musil vypůjčit 50.000 dolarů, když byl americkou vládou vyslán jako pozorovatel do Ženevy. Norman Davis slouží tam své vládě už čtrnáct

měsíců, opustil všechny své soukromé obchody v Americe a při tom dostává denní plat 6 dolarů, tedy asi stopadesát Kč denně, ačkoliv jako velvyslanec má obrovské společenské výdaje. Delegationa na světovou hospodářskou konferenci byla sestavena téměř až v poslední okamžik, protože prezident Roosevelt nebyl s to pohnouti žádného politika anebo finančníka, aby tam jel jako zástupce Spojených států, když bylo oznámeno, že denní diety jsou pouze šest dolarů.

Nesmíme si ovšem představovati, že celý tento skandál vznikl z nějakých ideálních důvodů. Již dnes je americký a anglický tisk pln zpráv o tom, že byl vyvolán bankéřskými firmami, jimž konkurence Johna Pierpointa Morgana byla příliš nesnesitelná. Na druhé straně ovšem je tak zv. „brain trust“, „mozkový trust“ prezidenta Roosevelta, sbor universitních profesorů národního hospodářství, který radí Rooseveltovi při jeho národohospodářské politice a jenž prý pohnul energického prezidenta, aby tento Augiášův chlév počal čistit. Jako obyčejně, jsou to vše velmi hluboké vody a my se zde můžeme na tento případ dívat jako na velké poučení a zajímavý zjev, proti němuž malé československé skandály hasnou jako svíčka při slunci.

Dr. Karel Kríž.

Krise statečnosti

Vidíme-li často, jak se chovají mnozí radikálové zprava a zleva, když se jich soud ptá: cos dělal včera? máme ochotu pochybovati, zda statečnosti, s jakou lidé do krajnosti stojí za svými slovy a činy, přibývá, zejména když porovnáváme, s jakou statečností nesli svůj osud a úděl ti ze starších let, kteří na sebe vzali riska hlásat názory, které se teprve hlásily k životu. Snad ubývá heroismu, s kterým lidé stojí za svojí myšlenkou. Snad je to tím, že myšlenka v praxi se otréla, že hnutí se zkalilo, že ubylo nadšení obětovat se pro myšlenku. Ale tento úbytek statečnosti vidíme i v běžném politickém proudu. Vše to, co se má provést zmocňovaním zákonem, bylo i bez něho, kdyby poslance a senátory, kdyby politické strany netrápila otázka: jak to řeknu svému voliči. Mluvíme-li mezi čtyřma očima, vidíme, že ten či onen politik jest si vědom vážnosti situace. Netají se, že jest potřebí ostrého řezu. Že jest potřebí neohlížeti se na to, je-li to či ono opatření populární, ale je-li nutné. Mnohý volič by se díval na politickou situaci a na své zástupce jinak, kdyby mu technika nějakým nástrojem umožnila vyslechnout si hovory zástupců, které si zvolil, když mluví mezi sebou, když nestojí na tribuně, když nepíše články do svých orgánů. Ale u většiny těchto zástupců není odvahy říci voličstvu pravdu do všech důsledků. A to jest jedna z hlavních příčin oné nedůvěry mezi politickými stranami a jejich příslušníky: že dobře nevidí do politické kuchyně, že volič a příslušník strany jest o situaci informován zcela jinak; jest chlácholen, je ujišťován, že strana nikdy nepřipustí to a to, i když ruka jest již v rukávě. Politika se uzavírá do velmi úzkého kruhu; volič, příslušník strany, jest pak postaven před hotové rozhodnutí, ač ještě nedávno ve svém listě četl ono: nikdy nepřipustíme. Strany vůči svým voličům vystupují v roli člověka, který neustoupí. Při tom vědí, že kompromis jest již na cestě, není-li již dohodnut. Strany si svoje voliče hodně zkazily; zvykly je přeceňovat sílu strany a pak jest těžko pro stranu hájit opatření, která volič nečekával. Není prostě statečnosti říci voličovi, jaká vskutku jest situace. Zmocňovací zákon vyrostl z této atmosféry nedostatku statečnosti poslanců a senátorů, řešiti státní potřeby i při risku, že bude potřebí dělat věci, které jsou nepopulární.

V. G.

politika

Franta Kocourek:

Mladí Francouzi o Třetí říši

Paříž, v červnu 1933.

I.

Několik dokumentů (celkové) nálady.

Na prvních stránkách deníků se uhostily články s otázkami, které patří ve Francii odedávna do oboru metafysiky: co můžeme očekávat od Německa? Tentokrát jde o Německo Hitlerovo, nejhroživější ze všech odstínů říše za Rýnem ode dne podepsání versailleské smlouvy. Nejhroživější, ale také nejjasnější pro Francouze je Třetí říše. Ti,

kdo pozorovali skepticky nebo přímo podvraceli velkorysou Briandovu politiku dorozumění a vyrovnání s Němci, chodí teď s úsměvem satisfakce a říkají: „Vidíte, my vždycky upozorňovali na to, že se s Němci nedá jednat jako s rozumným, mírumilovným národem. My vždycky varovali před slabošskou politikou, která by vůči národu takového založení znamenala sebevraždu. Nebyla nám dávana víra: vývoj událostí v Německu nám dal plně za pravdu.“

Můžete si představit, v jak silném rejstříku hrají tuto melodii nenasytní vyznavači patriotismu a šovinismu, můžete si představit, jak velkými typy dávají ve svých novinách sázet tituly článků la la:

„ODZBROJENÉ NĚMECKO JEDINOU ZÁRUKOU MÍRU“

nebo:

„TŘETÍ ŘÍŠE, HLE NEPŘÍTELE!“

V četných revuích, které jsou důkladným obrazem francouzské kultury, se množí studie o otázkách národní obrany. Situace je vždycky napiatá, vyskytují-li se mezi autory četní generálové a jiní vojenští odborníci. Jejich dlouhé, předlouhé články budí v té atmosféře dojem odpovědi na naléhavé kolektivní interpelace o stavu pevností v pohraničním pásmu belgicko-francouzském nebo německo-francouzském, o silách námořních, o situaci letectví.

Reportéři velkých pařížských listů projíždějí území polského koridoru, Poruří a stále nebezpečné Alsasko-Lotrinsko. Na nárožích vedle plakátů národních republikánů, vyzývajících důrazně pana Herriota a Daladiera, aby zabránili inflaci, křičí plakáty zvoucí na veřejné shromáždění s tématem:

KAM JDE NĚMECKO?

a debata na takovém pohnutém shromáždění se točí kolem otázky: je možno vyhnout se válce? Mezi jinými debatéry vystupuje na podium také muž, který po značně nesrozumitelném úvodě vytahuje z kapsy odřeného kabátu bibli a přes živelné protesty obecnstva cituje ze svaté knihy odstavce, z nichž jasně vyplývá nutnost, jednat s Němci jako s bratry. Jeden z hlavních řečníků, plukovník v pensí, se ujímá slova, aby vyslovil ujištění úcty k bibli, ale ještě důrazněji pochybnosti nad úspěšností této taktiky.

Řada francouzských filmů je v Třetí říši co nejpřísněji zakázána. Ve Francii dosud nesáhli k represáliím, ačkoliv i takové hlasy se ozývají. V Paříži běží velká řada německých filmů nejnovější i staré výroby, obecnstvo na ně chodí bez manifestací. Ale když se na plátně objeví v žurnálu šiky hakenkreuzlerů nebo Hindenburg nebo Adolf Hitler, ozve se dupot a hvízdot. Protože se takové spontánní projevy opakují každý den a při každé seanci, stylisovali ředitelé pařížských kin prohlášení, které se promítá před žurnálem. Práví se v něm, že události zařazené do žurnálu jsou předváděny z důvodů dokumentárních. „Protestovat proti jejich promítání by neznamenal nic jiného, než stavět se proti holým skutečnostem.“ A potom přijde žurnál a při něm se zase dupe a hvízdá. Taková nařízení na svobodného Francouze neplatí, i když jsou tak dobře stylisována. A potom: proč by se nesmělo manifestovat proti skutečnostem?

Vojenští, hospodářští a političtí strategové uvažují o perspektivách Francie tváří v tvář novému Německu. Němečtí emigranti vyprávějí reportérům odysseu posledních dvou měsíců, pěti neděl. Hledá se kapitál k založení kuchyní pro emigranty, jichž přibývá. Několik jich už funguje. Hospodářští ministři zkoumají možnost pomoci uprchlíkům z Třetí říše, aby při tom nebyli poškozeni francouzští nezaměstnaní a aby neutrpěl domácí trh práce. Jde o akci, která se Francii politicky musí rentovat.

V novinářských stáncích na bulvárech, zásobených bohatě novinami ze všech koutů světa, přibyl nový druh žurnálů, propagovaných dvojjazyčně kameloty v centru města: časopisy Němců-exulantů. Je jich už několik a jsou tištěny v obou jazycích: německy a francouzsky. Nejrozšířenější z nich se jmenuje „Action“, vyznačený podtitulem: „Orgán pro obranu obětí hitlerismu“ a „ANTI-NAZI“, německo-francouzský týdeník proti fašismu.

Reserva ke všemu německému jde do roztomilých detailů: byl jsem onehdy v Salle Gaveau na koncertě zpěvačky Jenny Tourel z Opéra Comique a pianistky Marty Pinault. Slečna Tourel měla zasloužený potlesk po všech číslech svého pečlivě vybraného repertoáru s výjimkou tří písní od Schuberta, Schumanna a Hugo Wolfa: protože je zpívala v originálním německém textu.

(Francouzská mládež a Německo): pokus o schema.

Od mnohotvárného celku současného poměru Francie k Německu, od letmého celkového pohledu, naskizovaného tu jen několika čarami pro úvodní náznak atmosféry, přejdeme k několika důkladnějším pohledům na menší, ale jistě nejdůležitější část francouzského kolektiva: jde o mládež, především o studenty a studentky, ale pro větší úplnost obrazu jsem své hovory o Německu rozšířil i na mladé Francouze a Francouzky z jiných, neintelektuálních vrstev.

„Ve Francii jsou — zhruba vzato — ve studující mládeži dvě vrstvy, pokud jde o poměr k Německu,“ říká mladý, ale už nikoliv neznámý úředník ministerstva prací, jehož jsem se zeptal ne na to, co soudí o Německu, ale na to, co myslí povšechně o francouzské mládeži v ohledu jejího poměru k Německu. „Jednak je tu lhostejná masa, nevědomá, třebaže studující. Ta čerpá své poznatky a názory především z rodiny. To znamená přejímání názorů předchozí generace, názory buržoasie, dozrávající před rokem 1914. Názory otce, který byl ve válce a vrátil se odtamtud s těžce nabytými zkušenostmi o německém národě a germánské rase. Masa takových, většinou lhostejných mladých Francouzů zná jenom Německo vojenské, pruské. A to je názor velké většiny naší mládeže. Kdybych měl tuto většinu vyjádřit přibližně číselně, řekl bych, že tak smýšlí z deseti — sedm. Druhým pramenem skrovných znalostí o Německu je pro indiferentní masu francouzské mládeže tak zvaný informační tisk („la presse d'information“). Říkám „tak zvaný“, protože to je většinou informativní tisk, který není skutečně informován o faktech, tím méně je schopen nějakého podstatnějšího hodnocení. Ovšem i z četby takového tisku by mohli mladí všelichem porozumět, ale o to nejde této mládeži, pro niž je hlavní ulovit nějaké místo a dělat pokud možno pohodlnou kariéru. Ti lidé jsou příliš zaměstnaní sami sebou, nemají kdy rozhlížet se kolem sebe, tím méně se dívají za hranice.“

Což pak se ani nepodívali za hranice?

„Ale ano, to oni cestují, mají k tomu většinou prostředky, ale to je spíše jen povrchní, řekl bych tomu ‚goût du tourisme‘.“

Ale přece si něco ze svých cest přinášejí?

„Ano, pohlednice, vzpomínky na restaurace a podobné věci. Nepodařilo by se vám dostat z nich o Německu nic z toho, co vás právem zajímá víc.“

Ale tímto není vystižena všechna francouzská mládež. „Na štěstí ne,“ říká jedna z mladých nadějí francouzského ministerstva práce, „jsou také takoví, kteří se snaží porozumět Německu a přiblížit se mu. To je ta druhá, mnohem menší skupina naší studované mládeže, to jsou ti tři z deseti. Snaha pochopit Německo je u nich vedena citem, pacifistickým sentimentalismem, demokratickým založením. Sem patří různé instituce, jako je „Groupement Universitaire pour la So-

ciété des Nations“, nebo skupina „Amitiés Internationales“. Co myslím těmi „sentimentálními pacifisty“? Ty, pro než je pacifismus výhradně věcí citu, bez pevné formule a argumentů, na rozdíl od pacifistů-teoretiků, kteří konstruují s větší nebo menší přesvědčivostí Evropu, jak bude vypadat zítra. Mladí lidé, patřící do této menší a přirozeně významnější vrstvy, se snaží o poznání a pochopení Německa jednak vědecky, myslím politicky, filologicky, hospodářsky, jednak literárně.“

A jak to vypadá ve Francii s vyučováním němčiny?

„Před válkou se učily němčině přibližně tři čtvrtiny studentů. Byla to věc revanche, umět německy znamenalo mít jednu z nejsilnějších zbraní proti Němcům. Po válce se situace změnila. Maturoval jsem 1924. V naší třídě z pětadvaceti si zvolilo dvacet angličtinu a jenom pět němčinu, docela obrácený poměr než před válkou. Na polytechnice a v Saint-Cyru (francouzská kadetka) jediné byla zavedena po válce němčina jako povinný předmět.“

„Naše třída maturovala také 1924,“ připojil se kolega zpodobněného, „a poměr byl skoro stejný, i v jiných školách a na jiných ústavech. Z padesáti se nás třicet pět učilo angličtinu, patnáct němčinu.“

Hlas katolíka-socialisty.

V klubu „Amitiés Internationales“ v čísle 132 na boulevardu de Montparnasse sedí skupina studentů a studentek několika národností. Sekretářka klubu, Mme Régis, vyslýchá prosbu dopisovatele „Přítomnosti“ a tlumočí ji přítomné francouzské studentce. Ale ta odpovídá:

„Věřte mi, pane, že se o Německo a politiku vůbec nezajímám. Nevím o Němcích vůbec nic a víc vám při nejlepší vůli nemohu říci.“

Vynechávám jednoho Araba, jednoho Němce a jednu Švédku, a obracím se na jediného Francouze, sedícího za kulatým mezinárodním stolem. Je ochoten říci mi své názory pod podmínkou, půjdu-li je vyslechnout do jedné restaurace, kde se musí před divadlem navečeřet.

Je to pan P e r r o y, pětadvacetiletý intelektuál, zaslouhující název „clerc“, což si dovoluji tvrdit po několika schůzkách s ním. Prodělal nejdříve literární studii, potom vědecké, potom udělal obchodní školu a teď se věnuje jednak vydavatelství — ne však po obchodní stránce — a ještě více obětavé práci v „Equipes sociales“, rozvětvené a agilní instituci, která se snaží o spojení mezi třídami vzdělaneckými a dělnickými. To jen tak několika slovy představení, čili „klobouk“, jak říkají Francouzi, protože čtenář má vědět, kdo stojí za slovy interviewu.

„První kontakt s Německem? V lyceu to byla jen němčina a potom německá literatura. Začal jsem číst současnou německou literaturu a skončil jsem Goethem. Informace o Německu jsem čerpal jen z novin. Jsem tedy nepřímý pozorovatel: snažil jsem se pochopit psycho-filosofické hnutí v Německu. Myslím, že je chyba, když se při posledních událostech v Německu hledal tady u nás jen hospodářský a politický podklad hitlerismu — a ne podklad filosofický. Mé mínění o Třetí říši? Řeknu vám hned, že je mnohem méně přísné než mínění většiny mých přátel. Nalézám mnoho polehčujících okolností pro německé řešení situace. Jako Francouzi máme jistou odpovědnost za vnitřní události v Německu. Jak to myslím? Věřím, že by po válce bylo mohlo Německo vstoupit do koncertu evropských národů a znamenat v něm kladnou sílu, hrát kladnou roli ve formaci nové Evropy. Místo, abychom se snažili pomoci k tomu Německu, byli jsme skoro pasivně resistantní. Nesnažili jsme se pochopit tuto možnost. A Německo reakcí na tuto skutečnost došlo ke svému negativnímu stanovisku, máme-li na mysli nový pozitivní evropský řád.“

Monsieur Perroy se teprve teď zmocňuje skoro už vychladlé polévky a pokračuje: „Nejsem z těch, kteří by byli přesvědčeni, že my Francouzi jsme měli mít radikální vliv na vnitřní německou politiku, na příklad podle představy Barresových separatistů a pravičáků. Stejně nesouhlasím s těmi na krajní levici, kteří si představovali, že by bylo možné Německo demokratické, ve francouzské parlamentární formě. Myslím, že mezi těmito dvěma posicemi by byl výhodnější poměr kladné iniciativy ve vztahu k Německu. Iniciativy, která by u Německa apelovala především na životně složky, která by v Německu uvolňovala tyto vitální živly, nezbytné pro budoucnost. To znamená podle mého názoru prvky spirituální a demokratické, ve smyslu vědomí sociálního a mravního.“

Když žádám přesnější formulaci představy jiného Němce, říká katolík, socialista a nakladatel Perroy: „Mohl tam být učiněn pokus o jinou formu režimu, který by se byl sociálně a mravně utvořil na základě demokratických hodnot. Tato snaha by byla vyžadovala dva předpoklady: na jedné straně pochopení, porozumění, na druhé straně ne politickou, ale mravní výchovu, jistou důvěru a jistou intelektuální odvahu. — A tuto snahu, nezbytnou k dobytí lepšího poměru francouzsko-německého, jsme neviděli mezi lety 1919 a 1933 ani u našich politických vládců, ani u naší intelektuální elity.“

A tady se dostává od zástupce mladé generace posmrtné pocty průkopníkovi podobné politiky:

„Jediný politik, který ve Francii viděl v tomto ohledu dál, byl Aristide Briand. Bohužel za ním Francouzi nešli. Nebyl pochopen: široké lidové vrstvy viděly v Briandově politice jen materiální ztrátu, neměly smysl pro intelektuální odvahu jeho politických myšlenek.“

A co myslíte o hakenkreuzerské revoluci?

„Není ovšem zaviněna jen francouzskými chybami. Jsou také jiné složky. Musíme mít zase kladný poměr k Německu, k současnému hitlerovskému Německu. A ne spokojovat se vyčkáváním nebo nečinným pozorováním. Bylo by nehodné francouzské tradice, kdybychom nic nedělali. Nejlepší prostředek ke zvládnutí nebo překonání hnutí, které pokládáme za špatné, není založení rukou. Musíme vyvinout také hnutí dynamismu, které by se vyrovnalo dynamismu německé mládeže. Nejen pokud jde o vnějšek, naše mládež nepotřebuje tolik vnější dekorativnosti a kolektivního divadla, jako mládež německá. Jde o to, abychom se vyrovnali obdivuhodnému německému dynamismu ve vnitřním ohledu, abychom se Němcům dovedli postavit na roveň dynamismem vnitřních hodnot. U nás nepůjde jen o probuzení řekl bych brutálních sil mládeže, u nás půjde o zvýšení racionálního a spirituálního potenciálu. To nebude jen tak snadné, nebude stačit jen mluvení na veřejných shromážděních, psaní článků a podobně. Bude tady třeba především vnitřní reformy, změny nás samých. Změny, nebo chcete-li — obrody, která by nás, Francouze, roku 1933 dovedla zdvihnout na takovou úroveň, abychom byli schopni odpovědi na otázky nové doby.“

A v čem by především měla záležet tato vnitřní obroda?

„Chtěl bych, aby spočívala u francouzské mládeže především v tom, že by se hleděla ze všech sil zbavit všeho, co je už zastaralého a shnilého v koncepcích, které znamenaly v době svého rozkvětu a zralosti velkost Francie. Na příklad? Hnutí francouzská ve středověku, klasická kultura člověka v XVII. století, nebo — z nejnovější doby — tvorba jistého ideálu mezinárodního bratrství po skončení světové války. Jde v podstatě o snahu konstruktivní, o snahu, která se nám naskytá pod jinou formou než jindy. Ale je to snaha

Levý socialista míní a zdůrazňuje:

skoro vždy stejná, protože záleží v tom, pozdvihnout lidi nad přechodné a časové podmínky hospodářské, sociální a jiné. Snaha, jejíž úspěch nám jedině zaručuje, že se nestaneme otroky civilisace, kterou jsme si vymysleli. Vždyť v čem tkví hlavně příčina dnešní krize? V tom, že člověk kapituloval před světem, který sám zkoval, stvořil. Musíme se snažit, aby nezůstal přemožen tímto světem, ale nad ním.“

Ryba s majonézou leží na talíři zapomenuta pod vlnami myšlenek a argumentů. A ještě ani teď na ni nedojde, protože pan Perroy se vrací k obrodě mladých Francouzů a lekci z Hitlerova Německa.

„Ve snaze po vnitřní reformě nás mladé Francouze může podepřít Německo: tím, že jeho události jsou pro nás poučným divadlem, které nás nutí k revisi nebo ke kritice našich hodnot, toho, čím žijeme. Kdyby s obou stran Rýna byla vyměňována taková kritika, vznikla by mezi Francií a Německem duchovní rovnováha. Ovšem — to není jen politický úkol. Kladnou a mravně založenou kritikou můžeme připravit generace, které budou moci podle svých sil a povahy přinést Evropě základ nové kultury.“

M. Perroy je vášnivý katolík. Ptám se ho tedy také na francouzskou katolickou mládež. „Má tytéž chyby, jako celek francouzské mládeže: je příliš buržoasní, trpí zastaralými předsudky, nevidí za hranice svého úzkého okruhu, tím méně do ciziny. Kolem roku 1925 v řadě francouzských kolejí a lyceí byla většina žáků zapsána do royalistické „Action Française“: asi tak z pětaticeti žáků jich tam bylo dvacet členy. Po ztroskotání hnutí „Action Française“ přešla velká část této mládeže do „Jeunesse Patriote“, organisace, která zdědila hnutí royalismu. Od roku 1926, po zákazu „Action Française“ papežem, se katolická mládež hodně pročistila. Byly v ní posíleny prvky katolicismu skutečně křesťanského a spiritualistického. Katolická mládež se stala mládeží přesvědčenou, horlivou, hybnou a výbojnou. Může se říci, že jedině ta dnes dělá propagandu. Je charakterisována zcela novým duchem, sleduje sociální direktivy římské církve a snaží se je prakticky aplikovat. Není už konservativní, chce reformovat. Jedna z větví její činnosti jsou právě „Equipes sociales“, které znáte. Pracujeme tam už řadu let pro sblížení lidových a intelektuálních vrstev. Katolická mládež je velmi aktivní, ale v čisté politice se dosud neukázala — a čeká na svého vůdce.“

A na konec otázka o poměru k eventuální válce, otázka, která je jedním z nejzajímavějších zkušebních kamenů francouzské mládeže.

„Je třeba pracovat všemi silami proti válce. Budeme-li se poctivě zabývat zavedením normálního řádu, budeme tím upevňovat mír. Válka přece není řešení. Je třeba říci, že Francouz nemá žádný přímý důvod k odvetě proti Německu. Otázka „válka — nebo ne“ závisí na vyřešení řady otázek. V případě války? Nejdřív bych se pokusil osvobodit se ode všech frází, jako je „národní obrana“, osvobodit od veškeré mystiky roku 1914. Potom bych se snažil o chladnokrevný pohled na věci. A budeme-li vědět, že my a Francie udělala všechno pro zabránění válce a budeme-li vědět, že všechno selhalo, budeme oprávněni bránit se.“

Sloužil jste na vojně? A nemyslíli jste nikdy na možnost války?

„Ano, prodělal jsem vojnu. Ale nikdy mi nenapadlo, že nás tam učí něčemu pro případ války. Bral jsem to jen jako nezbytnou technickou průpravu — zdánlivě důkladnou, ve skutečnosti velmi slabou — protože my Francouzi nemáme vojenský temperament. A na vojáky se ve skutečnosti díváme — s patra. Ale na to, co bych dělal v případě války — ne, to pro mě není vůbec otázka, na to já vůbec nemyslím, jako na to nemysleli ti, kteří tam roku 1914 šli — a zůstali.“

Tentokrát jsme v obrovském pracovním sále Bibliothèque Nationale. Vstáváme od svého stolu, bereme blok a jdeme do druhé poloviny sálu za jiným mladým Francouzem, vyhlédnutým už několik dní za obět.

Je to pan David Rousset, „Licencié en philosophie“, jednadvacetiletý muž, který pronásleduje v této knihovně vytrvale už několik let sociologii. Před třemi lety byste sotva byli uvěřili, že je mu teprve osmnáct let. I na těch jednadvacet, které má dnes za sebou, toho zná ze svého oboru nezvykle mnoho. Jeho sečtlost ve staré, novější i nejnovější marxistické literatuře by velice slušela mnohým našim i značně starším pěstitelům jmenovaného odvětví.

Na jeho stole leží dvě knihy Trockého v jazyce francouzském, „La Révolution d'Octobre“ a „La Seule Voie“, ale ty dnes ustoupily Hitlerovu spisu „Mein Kampf“, který mu půjčila jeho sousedka, německá exulantka.

„Do německého světa mně uvedl Nietzsche,“ říká pan Rousset v kavárně, kam jsme se uchýlili se svým rozhovorem. „Nejvíce mě v něm zajímala lyrická síla a dynamismus. Doma jsem neslyšel o Němcích nic špatného. Bylo to snad tím, že jsme měli stálý styk s cizinci. Vyrostl ve mně silně pocit, který bych nazval „být Francouzem před tváří cizinců“. První konkrétnější styk s Německem mi umožnili moji kolegové Němci tady v Paříži. Měl jsem o Německo zájem hlavně proto, že je to země, v níž je možno sledovat z největší blízkosti hospodářský a sociální vývoj. Země velmi příznivá sociálním pokusům. Bylo tam možno přímo jako ve škole pozorovat průběh řady marxistických analys. Kdybych měl zhruba přirovnat Německo a Francii, řekl bych: Francie zůstala zemí revoluční buržoasie. Francouzská buržoasie je už odedávna reakční, to je pravda, ale je také pravda, že naše revoluce byla typem revoluce buržoasní a že naše buržoasie chce uchovat i nyní mystiku své vzestupné periody. To je na příklad čistý charakter ideologie našich radikálů. Německo naopak je typ buržoasní země v dekadenci, hluboce hospodářsky otrěsené. To právě dává tolik zajímavosti tolika jeho pokusům. Viděli jsme právě, jak opustilo kulturu charakterisovanou Goethem a ostatními německými klasiky, aby se věnovalo jen obraně sebe sama. Tím se vysvětluje, že opustilo universální charakter kultury, aby se uzavřelo ve svém odlišném, zvláštním světě. Ideologie racismu je v tom směru velmi příznačná. To, co se děje v hitlerovském Německu, vychází ze základu afektu, citu, ne z půdy racionální. Viděli jsme velkou masu drobné a střední německé buržoasie proletarisovanou a tím donucenu k tomu, aby vstoupila do prudkého hnutí proti vlastním liberálním a parlamentárním posicím buržoasie v době prosperity.“

Co jste říkal převratu v Německu?

„Současné události v Německu nepřekvapily ty, kdo sledovali pozorně hospodářské podmínky Německa. Jsou příznivé pro celou periodu mezinárodní buržoasie, charakterisované úpadkem kapitalismu, zajatého do vlastních protikladů. Přirozeně, že jsme byli všichni překvapeni. Nepřekvapil nás fakt boje mezi proletariátem a buržoasií — i když to zdánlivě boj nebyl — překvapila nás rychlost a výsledky tohoto boje. Sledoval jsem s kamarády vášnivě boj, tak důležitý pro osud a roli evropského proletariátu. Francouzští socialisté nemohli zůstat lhostejní k osudu německé dělnické třídy. Doufali jsme dlouho, že výsledek boje bude příznivý pro proletariát: sociálně demokratická i komunistická strana byla dobře organisována, bylo tedy a priori možno, aby zvítězily. Je-li nutno konstatovat krutou porážku, není třeba přehánět její důležitost, jako se to skoro šmahem děje.“

Několik letných zákazníků u pultu kavárny poslouchá. Ale M. Rousset s očima přikrytými černými skly se nedává vyrušovat ve volném vyjadřování svých názorů. Jsou ještě v Evropě země, kde je něco podobného možno bez nepřijemných následků.

„Proč ta těžká porážka? Je třeba vždycky odstupů k posouzení podobné situace. Ale jisté motivy jsou už teď jasné: především je to oportunistická a reformistická politika německé sociální demokracie, která se od světové války zařazovala stále víc do levé, liberální buržoasie. Spojila svůj osud s osudem parlamentní demokracie. Neměla nezbytnou sílu, aby se v rozhodujícím okamžiku odloučila od této ctižádostivosti. Nejenom její politika byla špatná, nejen její taktika byla škodlivá, musíme konstatovat, že také její byrokracie zradila věc proletariátu. Já sám jsem socialista. A říkám to po dlouhých úvahách o příčinách porážky německé sociální demokracie.“

A co komunisté?

„I když nemůžeme říci, že německá komunistická strana zradila věc proletariátu, musíme vidět, že spáchala celou řadu taktických chyb, které byly osudné. Tyto chyby mají hlubokou příčinu v ideologii strany. Většina těchto chyb se dá vysvětlit diktaturou byrokracie uvnitř strany. Víme, že už teď pracuje německý proletariát ilegálně, a věříme, že v posledním kole to bude proletariát, který vyjde z boje vítězně; není ani nijak možno. To pro nás nejsou jen slova, to je prožitá, skutečná jistota, která vlévá sílu našim akcím. Díky marxistické metodě mohli jsme sledovat a pochopit všechny fáze tohoto boje. Známe chyby, které se staly — a to je podstatné pro budoucnost.“

Poměr francouzské mládeže k současnému Německu?

„Individuálně jsme vždy připraveni vstoupit ve spojení s kterýmkoliv Němcem a debatovat s ním, argument proti argumentu. Neměli jsme nikdy nic proti Německu proto, že je to Německo. Mladého Němce jsme nikdy nedávali na nějaké nižší místo než mladého Francouze. Ale proti čemu budeme vždycky, co budeme potírat, to je fašismus. Mezi fašismem a námi nemůže být nikdy shoda. A to je velice důležité, zdůrazněte to prosím: náš boj proti fašismu není a nesmí být nacionální, ale třídní. Budeme mít vždycky přání poznat všechno, co se týká života a kultury v Německu — v čem se my, mladí socialisté, lišíme od francouzských nacionalistů. Jsme přesvědčeni, že Evropa nemůže existovat bez účasti Německa. A jsme připraveni navázat co nejsrdčnější a nejužší styky s mladými Němci. Ostatně, jak víte, tuto teorii už uskutečňujeme, stýkáme se pravidelně s německými emigranty a exulanty.“

Co myslíte vy a vaši přátelé o možnosti války?

„Mnoho, většina mladých francouzských socialistů je upřímně a loyálně pacifistická. Přes to mnozí z nás netrpí v tomto směru ilusemi. Vidíme z nejrůznějších úhlů, jak se sráží francouzsko-německé antagonismy. A na neštěstí nemůžeme věřit, že by současný režim v Evropě byl schopen rozřešit protichůdnost zájmů pacifisticky.“

Bojujeme všemi prostředky, abychom zabránili válečnému konfliktu, nebo abychom ho aspoň co nejvíc oddálili. Ale — a mluvím tu za sebe i za mnohé přátele — jsme od nynějška připraveni bojovat rozhodně proti myšlence jakékoliv „národní obrany“, proti myšlence „války nezbytné pro zachránění demokracie“ a pro podobné fráze. Víme dokonale, že tyto formule skrývají ve skutečnosti různé sobecké zájmy, které nemají s vyznačenými ideály nic společného. Nezapomněli jsme, že naši starší táhli do boje pod týmiž hesly a stejně přesvědčivými. Nezapomněli jsme marnosti jejich oběti. V případě, kdyby válka přece vypukla, jsme připraveni — a je nás mnoho — přeměnit tento konflikt všemi

prostředky v občanskou válku, jejímž cílem by bylo dobytí moci uvnitř státu proletářskými vrstvami. Ať už by se to podařilo na začátku války, za jejího trvání, nebo po válce.

Zdůrazňujeme, že se nedáme obehřát všelijakými egoismy, pečlivě a rafinovaně zabalenými. Že žádné heslo, ať je jakákoliv jeho demagogie, nás nedonutí, abychom přijali válku jako normální zjev.“

Lion Feuchtwanger:

O smyslu a nesmyslnosti nacionalismu

II.

Na solidnějším základě než tyto tři ideologie spočívá čtvrtá:

odvozování nacionalismu od jazyka.

Pevnost a trvalost, s jakou spojuje mateřština jednotlivce se všemi ostatními, kteří stejnou mateřštinou mluví, nemůže ani býti dosti vysoko oceněna. Člověk, který vrostl do některého jazyka, nezbaví se ho po celý svůj život, tento jazyk za něho myslí, katalogisuje pro něho zjevy ve světě, katalogisuje jeho vlastní pocity, ohraničuje je, formuje je. Jazyk jest jediný prostředek, kterým jeho podvědomí proniká přes práh vědomí. Již nejjednodušší pojem, židle, dům, noha, dostává v cizím jazyku jinou tvářnost, jinou příchut. A čím více se vzdaluje některý pojem od základu jenom předmětného, tím odlišnější je jeho ohraničení, jeho příchut, jeho účinek v cizím jazyku.

To jest jednoduché konstatování, ale jest staré, již Cicero je znal a prakticky bylo ho použito na příklad již od některých hrdinů, kteří vystupují v bibli. V knize soudců se vypravuje, že ve válce mezi dvěma kmeny byli kolemjdoucí zkoušeni, pokud jde o jejich příslušnost ke kmeni tak, že byli nuceni vysloviti hebrejský název míru, schalom, a kdo nedovedl vysloviti „š“ tak, jako dotčený kmen je vyslovoval, byl zabít. Tito mužové z bible se tedy nespolehali na znaky rasové příslušnosti, ani na vnitřní prožití pojmu „my“, nýbrž zkoumali národnostní příslušnost s pomocí jazyka.

Měli pravdu. Význam, který má jazyk pro vytváření skupiny, nemůže ani býti dosti vysoko oceněn. Kdo přijímá nějaký jazyk od dětství, takže v něm myslí, ten přijímá také všechny myšlenky, pocity, snažení, které byly od vzniku této řeči v tomto jazyku myšleny, cítěny, chtěny, tedy prožití určité skupiny lidí za velmi dlouhou dobu. Jazyk ho nutí ať chce nebo nechce, aby v jeho směru dále myslil, dále cítil. Nikdo se nemůže vymknouti myšlenkovému schématu své mateřštiny. Společný jazyk představuje svazek, kterého se ani nejsvělejší jednotlivec nezbaví.

Já jsem pro svoji osobu zvláště individualistický člověk. Nenávídím jakýkoli nátlak, jakékoli zařazení, jakoukoli normalisaci, nejnešťastnější doba mého života byla vojna. Také se nezdráhám prohlásiti, že se necítím spojen s ostatními Němci ani prožitím společných událostí a samozřejmě také nikoli rasou. Co pak němečtí politici a hospodářští vůdcové činili a činí, jest velmi vzdáleno mé logiky i mých citů. Cítím se však nejhluběji spjat s německou kulturou a s německým jazykem a nevím, jak bych mohl žíti bez Německa, které mně zosobňuje tento jazyk a kultura. Musím při této příležitosti jenom poznamenati, že se německá kultura vyvíjela bohužel vždy mimo obvod politických i hospodářských mocenských činitelů. Nepostrádá jistě komičnosti, že právě ti, kteří dnes v Německu vládnou, vůdcové strany, která se nazývá nacionální, mluví zvláště špatnou němčinou a nemají nejmenšího vnitřního poměru k německému jazyku.

Jsem tedy přesvědčen o významu národního jazyka, přes to však neoddávám se nijakým ilusím o tom, že existence národního jazyka jest omezena lhůtou. Uvolnění hranic vývojem moderní techniky a moderního provozu musí nutně působiti i na národní jazyky. Mezinárodní technika normalisuje v celém světě životní formy, prameny tvoření pojmů a velké zážitky lidstva jsou dnes skoro ve všech zemích stejné. Tak se stává, že jsou skoro všechny pojmy, které naše doba nově vytvořila, pojmy hospodářské, přede vším jiným však pojmy vědy o společnosti, o válce, ve většině jazyků označovány týmiž slovy. Sociologie, technika, literatura, bolševismus, elektřina, tank, organisace, inflace, sport, všechny tyto pojmy jsou dnes ve většině řeči pojmenovány týmiž odbornými výrazy a totéž platí o četných slovech od nich odvozených. Poklad řeči, který byl v jednotlivých jazycích nově získán, jest mezinárodní, jeho hlavními prameny jsou řečtina, latina a jazyk anglosaský. Němčina k tomu přispěla slovy: císař, říše, světový názor, zelí, úprava, kořalka a náhražka. Italština přispěla slovem: fašismus.

Z toho, co jsem vám řekl o národních jazycích, dospěli jste asi k přesvědčení, že jsem vášnivým přívržencem národních jazyků. Národní jazyk jest základnou mého životního díla, žiji jako spisovatel v každém směru, materiálně i ideově jazykem. Ale jakkoli prudce se můj cit proti tomu bouří, nezavírám se poznání, že vývoj spěje k tomu, aby byly národní jazyky vyloučeny a nahrazeny společným světovým jazykem. Tak jistě, jako byla tažná zvířata nahrazena auty, tak jistě budou národní jazyky vystřídány společným světovým jazykem.

Pokusy o nadnacionální celky.

V novějších dějinách bílých lidí nechybělo pokusů, které měly za cíl sloučiti větší skupiny ve státní celky s pominutím nacionálního principu. Jest zde Švýcarsko, jest zde habsburská monarchie, jsou zde Spojené státy americké, je zde sovětské Rusko.

Podívejme se především na habsburskou monarchii. Ta měla svůj základ, chcete-li, ve spenglerovské zásadě. Co ji spojovalo, byl původně muž velkého činu a potom jeho potomci. Centrem habsburské monarchie byla a zůstala osoba a instituce císaře. Jak jsem ukázal, tento tmel nestačí. Patrně by byl mohl libovolně vzniklý konglomerát Rakouska, ač mu chyběly rozumné zeměpisné a hospodářské hranice, mnohem déle vydržeti pohromadě, kdyby nebyl dával neustále a dráždivým způsobem jedné jediné skupině lidí, právě těch, kteří náleželi k jeho císaři, skupině německé, na útraty ostatních přednost. Na tom Rakousko ztroskotalo, nikoli na sloučení různých národností v jediný státní útvar.

Příklad Švýcarska ukazuje, že v Evropě jest možno sloučiti skupiny proti národnostnímu principu v rozumný, prospěšný útvar. Ve Švýcarsku žijí na nejmenší rozloze, na 40.000 čtverečních kilometrech pohromadě lidé, kteří náležejí třem od základu rozdílným národnostem a mluví třemi rozdílnými jazyky, jejichž území vykazuje zeměpisné i klimaticky největší rozdíly a kteří spolu nemají rasově vůbec nic společného.

Co způsobuje, že tito od základu rozdílní jednotlivci a skupiny se přes to znamenitě snášejí; co Švýcarsko spojuje, to není v prvé řadě nic pozitivního, nýbrž cosi negativního: nedostatek nacionalismu a militarismu. Existence Švýcarska spočívá v tom, že žádná skupina nepovažuje sebe za lepší než druhou, žádná nechce míti práv, kterých by druhá neměla. Zatím co jsou národnostní státy evropské odděleny, každý bydlí ve svém doupeti čihaje, aby druhého přepadl, podobá se Švýcarsko dobře vedenému hotelu, v němž nesmí míti samozřejmě žádný host přednost před jiným a ve kte-

rém každý stejně mnoho platí. Zde se zdařilo zříditi cosi jako imperium romanum v miniatuře.

Příklad Ameriky.

Také to, co spojovalo původně Spojené státy americké, byl pocit protikladu. Protikladu vůči Evropě: odpor proti nacionalismu a militarismu.

Co zde člověk odjinud přicházející považuje za americký národní cit, jest společná hrdost, že Amerika, pomíjejíc zásady evropského nacionalismu a militarismu, a stavíc výhradně na rozumu, mohla vybudovati státní útvar, ve kterém měl jednotlivec po púl druhého století více svobody pohybu než kdekoli jinde.

Rozhodující a nejzajímavější otázka jest tato: byl tento státní útvar schopen života a budování? Vytvořily zevnější předpoklady americké, vytvořil velký hospodářský úspěch jednotný lidský typ, spiatý nikoli rasou, nikoli národností? Existuje homo americanus?

Myslím, že ano. Amerika dokázala, že v třetí generaci ztrácejí Angličané, Irové, Němci, Italové, židé znaky rasy, které jsou považovány obecně za německé, anglické, italské, židovské, a že vykazují místo toho nové rysy, úplně změněné jak v postavě, tak i ve světovém názoru, rysy, které nazýváme právě americkými. Existence tohoto amerického typu jest nejpádnejším důkazem, že všechny evropské ideologie, pojednávající o nacionalismu, jsou výmysly.

Jak vytvořila Amerika tento nový typ? Především očividně tak, že vlastní světový názor, vlastní životní formy nebyly nově přicházejícím násilně vnucovány, nýbrž spolehalo se na to, že americké názory prosadí se samy sebou k vůli své užitečnosti. Zde příklad pravého protikladu: My Němci a Rakušané jsme se po celé století vynasnažovali vstřípiti Polákům, Čechům a Italům, že „jenom Německo svět obrodit.“ Prémiiemi jsme je odměňovali, když to chápali, a tvrdě jsme je trestali, když se našemu učení vzpírali. A přece se to nepodařilo. Jakmile nátlak pominul, přestali býti tito Němci násilně obráceni Němci. Amerika to dělala jinak. Spolehala se prostě na to, že když se bude žiti podle zásad common sense, všichni to budou napodobovati. Nebyla zde snaha o žádnou zvláštní ideologii, ideologie evropské byly jednoduše ponechány stranou a právě proto povstala nová ideologie, ideologie protikladu vůči romantismu, který neindividuální státní život Evropy do všech jednotlivostí prolíná.

Ano, americký typ povstal tím, že evropským individuálním typům byla seškrabána omítka, evropský pojem o rase, hrdost na to, co ta či ona rasa dříve vykonala, úcta před zvucnými slovními obraty, před feudalismem, militarismem, nacionalismem. Kdo chtěl žiti mezi Američany, viděl, že jest postaven do světa, ve kterém platila jako jediná hodnota schopnost individua dosáhnouti úspěchu. Osud velké většiny Evropanů byl nuceně rozhodnut již při jejich zrození, minulostí, do které se jednotlivec rodil. Typ Američana povstal tak, že dospělý jednotlivec udělal čáru pod svou minulost a nenechával platiti nic jiného než svoji přítomnost.

Nejryzejším vtělením tohoto typu zdá se Mark Twainovo dílo „Yankee na dvoře krále Artuše“. Záleží od pozorovatele, chce-li považovati tento typ v jeho prostotě za velkolepě rozumný nebo za ploše neslýchaný. Jak kriticky viděný George H. Babbitt ze Zenitu, tak i celé slávy Římana zářící Mr. Tinker Boothe Tarkingtona jsou legitimní synové tohoto Mark Twainova Yankee.

Souhlas světového názoru.

Na každý způsob jest americkým příkladem prokázáno, že prostě skutečnost, že množství lidí má stejný světový názor,

může stvořiti typ. A já myslím, že tím jsme dospěli k nejvýznamnější okolnosti ze všech zásad, které působí tvořivě na vznik skupin. Co lidi k sobě nejpevněji pojí, není společné území, není to rasa, nejsou to společné dějiny ani společný jazyk; co je nejpevněji k sobě váže jest souhlas světového názoru, souhlas o představách, o štěstí a neštěstí, o tom, oč je vhodné se vynasnažovati a čeho je třeba se stříci, shoda o základním poměru k Bohu a k lidem.

Ti, kdo tuto jednoduchou zásadu propagují, ti, kteří učí, že neexistuje rozumný útvar skupinový vyjma toho, který jest vytvořen souhlasem všech, kdo jsou dotčeni základními otázkami, tito vyznavači rozumného nacionalismu jsou obyčejně tupeni od přívrženců nesmyslného nacionalismu jako internacionalisté. Stačí však chápavost malého dítěte, abychom nahlédli, že na tomto společenství může skupina státi, zatím co každý jiný základ nějakého společenství postrádá nosnosti.

Na této shodě ve světovém názoru spočívala síla a trvalost římské říše, na ní spočívá síla Ameriky, existence Švýcarska, na ní spočívají však také skupiny, na které nelze pohlízet jako na národnosti, na ní spočívá katolická církev, židovství, marxismus. Jest nesporné, že názory, nebo chcete-li, dogmata těchto jednotlivých skupin ovlivňují jednotlivce hlouběji, než náhodné příslušenství ke skupinám, ve které chce rasová teorie nebo jiné ideologie nesmyslného nacionalismu lidi dělit.

Ovšem, že nestačí pouhé poznání, aby bylo lze opravdu připojití individuum k některému z těchto rozumně ohraničených světových názorů. Poznal-li však člověk, že k takové skupině patří, nikoli podle vnějších okolností, ale svou bytostí, dědičně, pak jest s ní pevněji spoután než s jakýmkoli vnějším nacionalismem. Nesčetné říše, držené pohromadě zásadami nejkrajnějšího nacionalismu zašly. Všechny nacionalismy antiky zanikly. Zbývá jediný: židovský. A to proto, že tato skupina byla držena pohromadě knihou, přesvědčením, které jsou mimo všech materiálních věcí duševně rozhodující. Zdali nestačí skutečnost, že ze všech skupin antiky pouze židovská skupina se dochovala do našich časů jako důkaz, že pouze a jedině vnitřní přesvědčení — *consensus omnium*, jak zní odborný výraz — jest maltou, která může pojiti nějaké společenství trvale.

Definice, co tedy vlastně skupinu pojí a ohraničuje, není pouhou zbytečnou slovní hříčkou. Všichni jsme za války zažili, do jakých strašlivých konfliktů může dvojsmyslná národní příslušnost člověka vehnati. Pomyslete na útrapy Alsanů, Čechů, Němců v Americe. Nesouhlas mezi vnější a vnitřní příslušností ke skupině postihuje jednotlivce i v době míru, a to obzvláště těžce. Německý marxista cítí se s francouzským marxistou mnohem úže spojen než s německým junkerem. Nezdídka jest donucován se rozhodnouti. Nebo pomyslete na četné židy v Německu, kteří skoro den co den musí těžce řešiti problém: co jsme více, Němci nebo židé?

Snažil jsem se vždy dokázati, že existuje jenom jediný rozumný nacionalismus, a to ten, který se opírá o souhlas jednotlivců v otázkách světového názoru. Tento nacionalismus nezná politických hranic, jde napříč přes jiné nacionalismy. Tento rozumný nacionalismus dělí bílé lidi naší doby vlastně jen ve dvě skupiny. Nikoli v Evropany a Američany, nikoli v Němce a Francouze, nikoli v Arijece a židy, nikoli v sedláky a dělníky, nikoli v měšťáky a proletáře, nýbrž v barbary a jejich opak.

Národ barbarů jest mezi bělochy v majoritě, a bylo by bláhové popírati, že od počátku války vzrostl. Každý jednotlivec dostane se dnes do situace, kdy se musí rozhodnouti,

kterou z obou skupin chce posílit. Ke které zemi kdo politicky náleží, o tom rozhoduje sám jenom v nepatrném počtu případů: záleží však na něm, chce-li patřiti k národu barbarů nebo chce-li býti jejich opakem. (Přel. M. Grimmichová.)

Život a instituce

Ladislav Jeníček:

Nezaměstnanost mladé inteligence

(Dokončení.)

Druhý, také inženýr s vyznamenáním, vrátil se na podzim z vojny, dostal po dlouhém běhání bezplatné místo na zkoušku v jedné pražské továrně a dozvěděl se o místě ve veřejné službě. Psal:

„..... Já už bych to místo potřeboval jako sůl. Jsem nyní u X. skoro měsíc a pravděpodobně již nějaký plat dostanu. O to by ani nebylo. Horší však je, že u X. mají čím dále tím méně práce a mám obavu, že k vůli mně vyhodí jednoho průmyslováka, staršího, ženatého, kterému platí 1600, když mně by platili jen třeba 600 Kč. To bych si ovšem nerad bral na svědomí. Ale co mám dělat. Mám sedět doma a zahálet? Proto bych už velmi rád věděl něco jistého o tom místě.....“

Ono místo nedostal a jeho představy byly překonány. Průmyslovák vyletěl a on dostal měsíčně 200 Kč na ruku a 100 Kč na knížku, která propadne, když odejde dříve než za rok. Vedle toho mu bylo slíbeno, že mu za půl roku snad možná něco málo přidají.

40 graduovaných lidí, převážně inženýrů, kteří hledali práci v nouzových kolonách pražské obce, bylo v situaci ještě horší. To šlo většinou o lidi už dříve zaměstnané. A kolik je těch inženýrů, profesorů, zvěrolékařů, ke kterým se pomalu začínají družiti právníci, které musí rodiče úplně podporovat, takže nejčastěji musí být doma a být šťastni, že po tolika finančních obětech mohou ujídati jejich chleba dál? Pro dnešní dobu je dobrodiním, že většina našich vysokoškoláků se rekrutuje ze středního stavu.

Ale také u těchto mladých lidí jde o víc než o hospodářskou bídu. Jde přece o generaci, která má být nositelem demokratických ideí tvůrců československé republiky, o generaci, která je dnes většinou otřesena ve své víře v správnost dosavadního vývoje, a která bezradně tápe v prostoru plném nepochopení a která se proletarisováním radikalizuje.

Jde o generaci Čechů a Slováků, kteří už zyrůstali v jednotném státě a mají vytvořit jednotný národ. Je to tak divné, že mladí slovenští inteligenti se radikalizují slovensky a bouří proti Čechům? Kde je nedostatek chleba, je těžko žádat pochopení nebo dokonce vděčnost. Včlenění a organizace Slovenska musela být provedena Čechy pro nedostatek slovenské inteligence, a co jsme řekli o celkovém dnešním nedostatku míst, platí v plné míře také o Slovensku. Jenomže roku 1921/22 maturovalo na slovenských gymnasiích a reálkách 346 studentů (v čemž jsou ovšem zahrnuti i děti českých rodičů, příšlých na Slovensko) z celkového počtu 6277 abiturientů a r. 1931/32 1184 z celkového počtu 8483. A jejich počet velmi rychle roste.

Jde o generaci Čechů a Němců, kterou čeká rozřešení poměru obou těchto národů v našem státě. Na

obou stranách vidíme však právě u inteligence prudké vlny nacionálního šovinismu, který má také kořeny hospodářské. Hospodářsky slabší postavení Čechů je zhoršováno stoupající vlastní konkurencí. Ve srovnání s rokem 1925/26, ve kterém se už neprojevovaly vlny války, zvýšil se počet hotových absolventů (domácích příslušníků) na českých vys. školách o 50% v r. 1931/32, na německých klesl o 4%.

V celku jde o příslušníky středního stavu, kteří snaží se zachrániti pro sebe staré postavení a výsady svých otců a musejí se radikalizovat napravo a fašisticky při hlubokém nepochopení, se kterým tak zarážející množství naší inteligence sleduje vývoj politických událostí při neznalosti nezákladnějších hospodářských zákonitostí a při naivnosti, se kterou hledá zařazení do společenského dění. To ovšem není její vina.

M é n ě b y l o b y v í c e .

Nejvnmávějších dvacet let svého života ztráví naše inteligence na škole, odkud musí přijít náprava pro budoucnost. Naše střední a vysoké školství nedává ani správnou přípravu pro zaměstnání. Že maturita v tomto směru není k ničemu, jsme už řekli. Ale bohužel naše vysoké školy nepřizpůsobily se tempu moderního života, jak by měly. Vyžadovalo by delšího rozboru, jak často naše techniky i přes nejlepší vůli většiny svých profesorů musejí pokulhávat ve srovnání s cizími školami za současným stavem technického pokroku a handicapovati tak své absolventy. Někdy se zdá, že celý smysl našeho vyššího školství je v těch papírech, které opravňují k tomu nebo k onomu. Na tom, aby absolvent něco uměl a věděl, už nezáleží. Proto je u nás tak častý zjev, že ten, kdo měl vyznamenání na střední škole, selže na vysoké, že lidé se špatnou maturitou vynikají na vysoké škole, a že graduovaní lidé s nejhorsími vysvědčeními mají někdy mnohem větší úspěchy v životě než jejich excelující kolegové. V tomto směru je pro právníky legendární postavou nebožtík profesor Randa se svou nedostatečnou první státnicí. To nasvědčuje tomu, že náš zkušební systém nezaručuje výběr skutečně hodnotných lidí. Je proto velmi nebezpečné, brání-li se naše vysoké školy stoupajícímu počtu posluchačů přísnějším zkoušením. Ještě v roce 1930/31 na právnické fakultě Karlovy university složilo první státní zkoušku 70.9% zkoušených, kdežto rok nato už jen 62.9%. Není možno tvrdit, že by tento najednou tak nápadně zhoršený prospěch byl způsoben větším přílivem posluchačů, kteří se ke studiu práv nehodí. S podobným zjevem setkáváme se na pražské české lékařské fakultě, kde letos první rigorosum dokončilo v prvním termínu jen 7% zapsaných posluchačů, kdežto v letech minulých byl průměr 16%.

Na technikách, kde je studium rozděleno na řadu dílčích zkoušek a posluchačovy vědomosti se oceňují jinak než jen zkouškou, už takové regulování není dobře možné a také žádné zhoršení prospěchu nevidíme, naopak při konstantním počtu posluchačů prospěch se spíše lepší. Závažné je, že na našich německých vysokých školách je prospěch vesměs lepší, což je v souvislosti se snahou těchto škol, míti co největší počet posluchačů, ačkoliv jistě působí také příznivě menší počet posluchačů.

Celá věc je proto důležitá, neboť na ní vidíme, jak těžké je vylučovat ze studia, když při našem systému

je pravděpodobné, že se zbavíme i velmi hodnotných lidí. Na druhé straně omezení počtu vysokoškoláků je jedním z prostředků, jak zabránit jejich nezaměstnanosti. Je jisto, že na vysoké školy dnes jde mnoho lidí, kteří na ně prostě nepatří, což ovšem vůbec neříká, že na nich jsou všichni, kteří by tam býti měli a nejsou ze sociálních důvodů. Tento základní problém za dnešního stupně sociálního vývoje úplně vyřešit nelze a tím je nebezpečnější, čím se studium stává delší a přísnější. Bylo by nejhorsí, kdyby výběr studentů děl se na úkor vrstev sociálně slabých.

V Německu, kde jsou studijní poměry a zkušenosti podobné, věnuje se otázce vylučování veliká pozornost, protože tam akademická nezaměstnanost dostoupila obudných rozměrů. Studentovi má být věnována co největší pozornost v prvním roce jeho studia a závěrečné zkoušky na konci tohoto roku mají rozhodnout o jeho dalším pobytu na vysoké škole. Něco trochu podobného je zavedeno na škole stroj. a el. inženýrství české pražské techniky, kde do druhého ročníku postupují ti, kteří dosáhli určitého počtu bodů ze zkoušek a cvičení. Toto opatření znamenitě prospělo celkovému prospěchu. Pro naše university s nedostatečným počtem učebních sil a s dnešní učební osnovou není v žádné formě vůbec proveditelné.

Ve svých poměrech měli bychom věnovati velkou pozornost francouzskému zkušebnímu systému, který svými licenciats a concours dává francouzskému veřejnému životu a úřadům opravdu duševní elitu.

Při našem tempu nelze v dohledné době v žádnou reformu doufat. Je možno udělat jedno a i to by byl záslužný čin.

Když dnes se abiturient rozhoduje, co bude dále studovat, má jako jediné vodítko své sklony a pak jakési informace, jak to v kterém oboru zle vypadá. V celé řadě oborů je nemožno, abychom dnes pověděli, jaká v nich bude situace za 5 až 6 let, co trvá vysokoškolské studium. V řadě oborů však by to být mohlo, zvláště ve veřejné službě. Jde dnes na př. poměrně velmi přesně odhadnout, kolik profesorů a z kterého oboru bude potřeba za 5 let. Dnes jde vše svou setrvačností a teprve dlouho trvající nezaměstnanost má vliv na volbu povolání. Zase je nutno upozorniti na Francii, kde mnohé vysoké školy mají přijímací zkoušky a počet přijímaných je regulován podle potřeby. To a řada concours orientuje rychle o skutečném stavu trhu.

P o m o z t e .

Ale žádná reforma, ani jakékoliv redukování a regulování potřeby, nic nepomůže těm, kteří dnes jsou hotovi. Myslíme, že i pro ně by bylo možno udělati víc než několik podpurných akcí. I ty nemohou plniti své poslání, dokud nebude přesného obrazu o tom, kolik je nezaměstnaných inteligentů a z jakého oboru. Tady je místo pro záslužnou a naléhavou činnost Státního úřadu statistického. Teprve pak bude možné cílevědomé řešení v celém rozsahu.

Pro nejbližší dobu je třeba mobilisovati dosavadní prostředky, i když znamenají jenom chvilkové zaopatření. Pro absolventy československých vysokých škol ca 40 ročních stipendií, které vypisují cizí státy reciprocitně, když náš stát vypíše stipendia pro jejich příslušníky. S naší strany jedná se o náklad asi 300.000 Kč, který je nota bene menší, než náklad cizích vlád na naše studenty. Zde jakákoliv snaha po

úspornosti by byla nenahraditelnou ztrátou. Každému je jasno, že v tomto případě nejde jen o umístění 40 lidí na rok, ale o mnohem víc. Na účet ministerstva financí lze přičísti historii 6milionového Denisova fondu, na který peníze už dávno byly dány a který nemůže fungovat, protože nebyl ustaven. Má sloužit ku podpoře zahraničního studia a z jeho úroků by bylo možno zaopatřit na rok minimálně 20 mladých lidí. Ačkoliv všechna tato stipendia nemají a nemohou mít úkol sociální, je jisto, že ve své většině přijdou k dobru nejen lidem schopným, ale i lidem sociálně potřebným. Starou studentskou bolestí je komasace válkou znehodnocených stipendií, mezi kterými je i řada studijních stipendií pro absolventy.

Na průmyslových školách je suplováno v přespočetných hodinách 40 systemisovaných míst. Tyto přespočetné hodiny jsou honorovány, takže se téměř nic neušetří.

Ale i dnes je možno uvažovat o tvorbě nových míst pro inteligenci. Jsou známy potíže, které má zvláště v českých zemích řada venkovských obcí se svým účetnictvím. Je mnoho i pokročilých okresů, ve kterých více než polovina obcí nepodává vyúčtování svého hospodaření a vyražuje se tak automaticky z možnosti komunálního úvěru. Je docela dobře myslitelné, že by několik obcí dohromady mělo svého skupinového účetního úředníka, na něhož náklad by byl pro jednu obec poměrně malý. Znamenalo by to mnoho nových míst pro středoškoláky a pořádek pro obce. Takovým návrhem zabývají se příslušné obory našeho peněžnictví.

Ovšem nejdůležitější činitel, který má rozhodující význam, je státní správa. Dnes je obyčejnému smrtelníku těžko uhadnout její záměry. Na jedné straně pensionování se uvádí v souvislost s novým přijímáním, na druhé straně na př. pan prof. List bouří v úsporné komisi s 25% propouštěním nebo s 25% snížením platů, s čímž podle novinářských zpráv projevují nadšený souhlas někteří vysocí státní úředníci, a konečně slyšíme, že rozumná racionalisace (dnes velmi oprávněný pleonasmus) ukáže nutnost a vytvoří předpoklady pro přijímání státního úřednictva, hlavně úřednictva s vyšším vzděláním.

I na tomto místě se znovu vracíme k těm nezaměstnaným tisíci profesorům. Jak je to málo proti 800.000 našich nezaměstnaných a jak je to mnoho pro budoucnost naší výchovy a její důvěry v demokracii!

Představme si, že by ze 7000 profesorů ve službě každý třikrát za svých 30 let služby dostal roční placenou dovolenou, kterou by ztrávil na vysoké škole, studiem v cizině, zkrátka za svým dalším vzděláním. Znamenalo by to zvýšení stavu profesorů o 700 lidí a neocenitelné výhody pro výchovu, jak se o tom přesvědčila Amerika a Anglie.

Jak daleko máme od podobného řešení, když před nedávnem ministerstvo školství nesehnalo 500 Kč na třínedělní supleturu, aby jiný profesor mohl jet do Španělska, kam byl pozván k přednáškám a kde měl býti hostem! Stát by to bylo stálo jen těch 500 Kč.

Jak blízko k podobnému řešení mají v Německu, kde t. zv. Freijahrem chtějí to provést pro všechnu vysokoškolskou inteligenci a úhradu najít svépomocí zaměstnaných akademiků za spoluúčasti státu. I když si hakenkreuzlerské Německo usnadňuje úlohu najít

práci pro svých 50.000—60.000 nezaměstnaných mladých akademiků bezohledným bojem proti židům a v dohledné době pravděpodobně omezováním ženského studia a zaměstnání, pokouší se také o řadu kladných opatření, která v nemalé míře mu získávají důvěru a nadšení jeho mladé inteligence, jsoucí doposud v zoufalém postavení. Je to na př. jednorozhodná pracovní povinnost před vstupem na vysokou školu, snaha po kvalitním výběru bez ohledu na sociální poměry atd., i když v mnohém nutno viděti také vojenské tendence. Právě Německo svou mládeží a především mladou inteligencí, jejím vývojem a péčí o ni by nám mělo být výstrahou a příkladem.

Je nám líto, že se u nás neděje vůbec nic, dokud je to ještě poměrně snadné, a kdy ještě není třeba pomýšleti na taková opatření, jako je podpora v nezaměstnanosti, jejíž účinky na mladou inteligenci by nemohly být kladné nebo jiné mimořádné prostředky, jako je pracovní povinnost a pracovní tábory pro inteligenci. Mladí lidé s nejlepší kvalifikací dali by se dnes velmi levně získati pro vysoké školy, vědecké ústavy, knihovny, které pro nedostatek sil často nestačí na nezbytné úkoly, tím méně na vědeckou práci a badání. Netroufáme si vykládat, že by droboučký zlomeček Půjčky práce věnovaný těmto účelům byl nejvšob rentabilní investicí i po stránce čistě hospodářské. Ale nikdo nechce, aby stát jen a jen dával místa a peníze. Nic se neděje také tam, kde by to nestálo ani haléř. Významné jsou i maličkosti. Hotový absolvent ztratí ihned všechny výhody, které měl jako student. Chce-li zůstat na vysoké škole a bezplatně pracovat, jeho životní náklady se velmi zvýší.

Naše politika vůči zaměstnávání cizinců je pořád stejná, naše bilance v tomto směru se ještě zhoršuje strohými opatřeními všech zemí vůči cizincům. Je nutno volat po mnohem striktnější a odpovědnější politice, která se však nesmí stát nebezpečím pro budoucnost. V tom směru stačí jen poukázat na policejní praxi proti mladým pokrokovým Jihoslovánům, kteří znamenají budoucnost své země aspoň ve stejné míře, jako dnešní vládní studenti.

Je směšné, když elektroinženýr nemůže provádět elektrické instalace, když inženýr chemie nemůže být drogistou, nemůže vyvolávat živnostensky fotografie, poněvadž k tomu nemá živnostenského oprávnění, když strojní inženýr se velmi lehce dostane do rozporu se živnostenským zákonem, jakmile si zařídí malou výrobu. Bez obtíží to jde teprve, až když zaměstná 20 lidí, neboť pak je továrníkem, ačkoliv jde třeba o podnik, který jich vůbec nevyžaduje, ale nezbytně potřebuje jeho inženýrské vzdělání. Inženýrské korporace popsaly v této věci mnoho papíru, ale nestalo se zase nic. Je vážné, když otázka zubních lékařů a techniků se řeší ne s hlediska národního zdraví, ale s hlediska hlasovacího materiálu. Zubních techniků je víc. Je přirozené, že se žádná taková otázka nedá řešit jen s hlediska inteligence, ale to není žádný důvod, aby se všechno nechalo při starém.

Návrat k starému by také nikde nepomohl a proto marná byla na př. loni na podzim vedená kampaň proti ženám v povolání. Útočila především proti ženám s vyšším vzděláním, jakoby nebylo jasné, že ženské studium a nástup žen do povolání vyvolaly potřebu nových míst, která všechna ani nepřipadla k dobru ženám. Bylo-li na středních školách a učitelských ústavech v roce 1931/32 ze 105.589 žáků 31.6% dívek,

ze 6.768 jejich profesorů bylo jen 17.2% žen. To je jen jeden obor. Nesmíme také zapomínati, že zaměstnání žen umožňuje dnes mnoha mladým lidem, aby vstupovali do manželství dříve, než by mohli jen při výdělečné činnosti mužově, zvláště při poměrně nízkých platech, kterých u nás vždy dosáhl mladý inteligent ve srovnání s platem jeho pozdějších let. V zájmu zdravého a klidného vývoje celého národa by bylo, aby takových mladých manželství vznikalo co nejvíce. Je tím podivnější, že právě státní správa často znesnadňuje nebo znemožňuje někdy sňatek svého úředníka a úřednice přeložením jednoho z nich.

Myslíme, že všude kolem nás je i dnes řada možností, jejichž využití pro mladou inteligenci nebude na škodu celku, nýbrž na jeho prospěch a není třeba vypočítávat dále mnoho jiných negativních a hlavněkladných prostředků, které by upravily poměr mezi poptávkou a nabídkou mladé inteligence a jež je třeba všude usilovně hledati.

Zvláště proto je to možné, že mnohé příčiny nezaměstnanosti inteligence leží mimo dnešní krizi a proto i nutné, neboť příchod konjunktury nemůže je všechny odstranit.

Postavení mladých lidí je dnes často velmi kruté, hospodářsky i duševně. Bylo by největším činem československé demokracie, kdyby věnovala své mladé inteligenci a svým mladým lidem vůbec alespoň tolik zájmu, jako fašistická Itálie a hakenkreuzlerské Německo. Postavila by si tím nejjistější základ své budoucnosti.

dopisy

Tedy ta causa Mánes

Vážený pane redaktore,

k otázce, jestli zrovna S. V. U. Mánes při své podivuhodné spolkové promiskuitě a agilnosti je mravně povolán určovati ve „Volných směrech“, co je uměleckým merkantilismem a kariérnictvím a co nikoliv, co je kýčem a co ne, co je zradou generace a co zradou generací není, bych měl co poznamenati.

Spolek, ve kterém jsou nahloucheny tři generace — totiž ta stará zakladatelská, nastolená už na nejvyšší řadě čestných stolic, generace nástupnická, která se tlačí za jejím významem a vlivem, a generace nejmladší, která napomáhá tlačiti — je podroben dosti silnému vnitřnímu napětí, které je mezi takovými třemi generacemi nevyhnutelné. Skutečně také nemá S. V. U. Mánes dnes nějaké jednotící idee či program, má jen spolkovou agendu. Spatřujeme tam sice sdružené pod společnou spolkovou korouhví Maxmiliána Švabinského bok po boku s panem Adou Hoffmeisterem, ale není to v podstatě tak luzný obrázek jako na oněch krabičkách od sirek, kde se k Janu Amosu Komenskému v dětině důvěře tulí pachole, dychtivě naslouchající naukám, plynoucím z voust kmetových. Členství ve spolku obrušuje ovšem mnohou zásadní aversi a negaci, rozkládající se předválečné buržoasní umění i mladý komunistický kvas musí se jakž takž zmístiti ve společné nádobě, na které se stkví doporučující oficiální nálepka — ale občas stoupají z této směsi rozprskávající se bubliny, které nasvědčují, že obsah přece jen je uvnitř jaksí porušen. Tak se potom ve spolkovém orgánu spustí úžasný povyk o kýči, uměleckém merkantilismu a zradě

generace, zatím co v nejlustnějších útrobách spolku jsou tyto jistě velmi významné otázky zamotány do docela katastrofálního uzle. Jestli odněkud, tedy právě odtud by halas o merkantilismu, kořistění a kýčařství raději zazněti neměl. Nutí to obrátiti překvapený zrak v místa, odkud zavál ten podivuhodný vítr: spatřujeme tam velice náročný spolek s jeho dirigenty, notáby, výbory a representanty, čekateli, nástupníky a komparsy, méně skutečných tvořivých osobností, ale hodně mnoho toho spolku. Valný sbor starců, mužů a jinochů, jež prý navzájem pojí zásadní odpor ke všemu kýčařství a k veškeré umělecké nekvalitnosti (jak zní teď oblíbený, trochu obchodnický termín); a přece ani sami mezi sebou navzájem se toho nedomakali a nedohrozili, sami nejsou si do očí jasně a pevně jisti v tom, kdo z nich je či není kýčařem, přirozenou tvořivou silou nebo jen vývojovou modistkou, plnou uměleckou osobností anebo jen premiantským školákem. A S. V. U. Mánes nemá dnes dosti síly a odvahy tyto závažné otázky především ve svém nitru odpovědně a charakterně rozhodnouti.

Stalo se mi již dříve, že na mne přiběhl jeden pan výbor Mánesa s výtkou, jak mohu tak chváliti Maxe Švabinského, o kterém jsem napsal, že se mu dostalo vysoké a významné úlohy zpodobniti téměř celý český Parnas. Řekl jsem tehdy dotyčnému panu umělci, jestli ve spolku panuje o Švabinském tak špatné mínění, že se o něm ani takové věcné konstatování nemá někde napsat, necht' si to S. V. U. Mánes především uvnitř sebe rozhodne sám. Jestli je v tomto spolku komu Max Švabinský zhoubným kýčařem, jaký nemá býti v českém umění trpěn, ať se tedy nikdo, kdo takto soudí, nekompromituje spolkovým členstvím s někým, koho nemůže s dobrým svědomím uznati. Jinak jde v takovémto případě o zcela necharakterní spolkovou promiskuitu, o nečistou, jen zájmovou interesovanost, o vnitrospolkařskou politiku, po které mimostojícímu výstavnímu referentovi zhora nic není a také nechce býti; a tedy že nikomu svým referentským peřem pohodného dělati nebudu.

A nyní poznovu vyrukovaly „Volné směry“ s celým článkem, ze kterého vyrozumívám, že jsem zjevy Maxe Švabinského a Otokara Nejedlého náležitě nerozdrtil. Nebudu se tu o to přiti s orgánem S. V. U. Mánes, dopouštím-li se jako výstavní referent přílišné galantnosti vůči podnikům téhož S. V. U. Mánes; ve svých referátech o jubilejních výstavách Švabinského a Nejedlého vyslovil jsem až do tečky celý svůj názor na oba tyto oficiální malíře Mánesa. Učinil jsem to ovšem formou slušnou a neútočnou; ale patrně jsou v redakci „Volných směrů“ mentality, které slušnou formu nekapiřují a jejichž mateřštinější řečí je večerníkový tón. Já ovšem dobře tomu rozumím, proč se tak pamětihodně trkavý článek ve „Volných směrech“ octnul, ale jak to vysvětliti publiku výstav Mánesa, když výstavní referent je honěn v orgánu S. V. U. Mánes, že nepsal formou večerníkových odhalení o dvou malířích, kterým týž spolek uspořádal oslavné výstavy s oslavnými proslovky předsedů a s pěním chorálů?

To tedy by měly „Volné směry“ publiku výstav Mánesa nějak rozumně vysvětliti. Jinak to vypadá jako velmi špatná komedie, ve které spolkový život Mánesa nevyzírá zrovna jako rejdiště přepjaté charakternosti a mravní odpovědnosti. Tepatí v orgánu S. V. U. Mánes nějakého nehodného výstavního referenta za to, že se dosti nezachoval spolkovým nepřiznivcům dvou jiných členů spolku, kterým týž spolek pořádá zároveň s náramným aplombem oslavné výstavy, to je přece jen stříleno příliš oklikou. Rovné a poctivé řešení by bylo jen to, ke kterému právě v takovém zájmovém sdružení, jakým je dnes S. V. U. Mánes, by se našlo nejméně odhodlání: totiž čistota uvnitř spolku. Při tak disharmonické spolkové promiskuitě není možno, aby orgán spolku, který je v takových mravních kolísích, se pokoušel bez riska ostudy

dělali jakoukoliv kulturní politiku; to pak ovšem může tuze snadno dopadnouti tak málo čistě, málo důstojně a málo odpovědně, jako se teď přihodilo „Volným směrem“.

Josef Čapek.

Anglický překladatel z češtiny.

Praha, 11. VI. 1933.

Vážený pane redaktore,

čekal jsem, že snad někdo přidá žádoucí doplněk k článku F. Kocourka o anglických překladech z české literatury, a když se tak nestalo, považuji za svou povinnost připojit několik poznámek. Myslím, že by nebylo fair vůči velké a často zcela nezištné práci četných překladatelů z české literatury v Anglii i ve Spojených státech přejít je prostě mlčením a dělat reklamu jen oficiálně favorisovanému překladateli. Ze stylisace článku snadno mohl vzniknout u Vašich čtenářů nesprávný dojem, jako by jiných překladatelů nebylo. Ve skutečnosti byl již vykonán pěkný kus práce na poli česko-anglického sblížení a, jistě by se slušelo, aby naše veřejnost znala alespoň jména těch, kdo se o to zasloužili.

Článek se zmiňuje alespoň o jejich patriarchovi, známém polyglotu a benthamovci Siru Johnu Bowringovi. Ku podivu mluví se o něm jako o objevu; ve skutečnosti se o Bowringovi a jeho stycích s českými buditeli u nás již častěji psalo (zejména prof. Beer a Chudoba). Z prvních průkopníků si zaslouží čestné zmínky i A. H. Wratislaw (angl. výslovnost: Rätyslů), který překládal ze staročeské literatury a psal o ní. Vědomí urozeného českého původu prohloubilo jeho lásku k české poesii a českým dějinám. (S jeho příbuznými jsem se kdysi setkal v Rugby.) Ze starší literatury překládal též nejzasloužilejší propagátor naší literatury a historie mezi Anglosasy, hrabě Lützwow, tlumočnick Komenského „Labyrintu“. Před několika lety přeložil památné Komenského dílo „Via Lucis“ profesor Campagnac z liverpoolské university a byl ochoten překládati dále, ale s naší strany se projevil bohužel velmi málo zájmu. Namáhavého překladu „Siti víry“ ze starého originálu Petra Chelčického se znamenitě zhostil známý americký slavista prof. Noyes z kalifornské university, ale obávám se že i tento výkon zůstal nedoceněn. Týž učenec překládal i moderní česká dramata (Zeyera, Jiráskova, Kvapilova). Úplný překlad Máchova „Máje“ vydal nedávno R. Ginsburg v Chicagu. Vrchlického jubileum uctil překladem „Satanelly“ a obě básně vydal pečlivě vlastním nákladem. Výbor z české prosy vydala po válce Šárka Hrbková, bývalá slavistka nebraské university, v New Yorku. Ráda by přeložila zvláště z Nerudy co nejvíce. Z básnických překladatelů amerických by bylo možno uvést třeba Kotouče nebo dra Štýbra, který překládal též z Erbeny. Erbenovu velkou sbírku slovanských pohádek přeložil Sir William Strickland. Československé pohádky se často překládaly. Nedávno zesnulý prof. Baudiš vydal v Anglii za války z nich výbor. Z ostatních překladatelů pohádek bych uvedl alespoň pí Čapkovou, bývalou knihovnicí velké české knihovny v New Yorku. Pražské pověsti vydala Skotka Mrs. Voják. Překládalo se i ze Šmilovského, Havlíčka a Herrmanna, ale leccos pěkného pro nedostatek podpory zůstalo bohužel v rukopise. Výmluvným dokumentem lásky k české lyrice je skromná antologie, kterou vydal prof. Manning v New Yorku. Mezi překladateli zde najdeme kromě jmen krajanů i kanadského profesora Watsona Kir-

connella z manitobské university, nadaného překladatele, který chystá samostatnou antologii české poesie. Z překladatelů poesie nejnadanější podle mého úsudku byla dosud Dora Round (Mrs. Schwarz), která překládala výborně z Březiny, Sovy, Gellnera a z četných jiných moderních básníků (několik ukázek vyšlo v časop. Central Eur. Observer). Bohužel vycházelo se jí tak málo vstříc, že přestala překládat z češtiny a věnuje se nyní tuším literatuře holandské, španělské a německé. Z poesie i prosy velmi zručně překládá Ir Casey (též z Durycha), z Langery překládal výtečný stylist L. Hyde, dnes autor zajímavých filosofických děl, jehož přátelství jsme si také nedovedli udržet. Byl, mimochodem řečeno, první, kdo postřehl světový význam Haškova „Svejka“, ale marně se ucházel už r. 1922 o svolení k překladu. Z Langery překládala, tuším, též Američanka Miss Fern Long. A co bylo jen překladatelů ze samotného Čapka! Wadsworth (Jak se dělá divadlo), Hyde (Krakatit), Miss Round (Adam Stvořitel, Hovory s T. G. Masarykem), Marchant (Italské listy), Hrbková (Továrna na Absolutno), Bednář (Loupežník). Snad smím také uvést, že se po prvé objevila česká literatura v nejlepších revuích anglických (v slavnostním čísle London Mercury, v Eliotově časopise Criterion, ve známé Fortnightly Review), v překladu mých londýnských žáků, když tam vycházely Čapkovy Trapné povídky. (Podotýkám, že přes tento nebyvalý úspěch, svědčící zároveň o kvalitě překladů, byly povídky, když vyšly knižně, negativně kritisovány v Times Lit. Supplement! Je na bíle dni, že konkurence není vítána.) Zvláště bych upozornil na výtečný překlad nejtěžšího díla Čapkovy „Zahradníkův rok“, jehož už vyšlo šest nebo sedm vydání. Spojili se tu k plodné spolupráci manželé Weatherallové, Češka, doktorka pražské university, a profesor přední anglické koleje etonské. (Překládali též Welzla.)

Pokud se týče poesie, nesmíme si zatajovat, že by jí v Anglii nejvíce prospělo, kdyby ji překládal skutečný, uznaný básník anglického původu, tak jako Aldington překládá z francouzské, nebo Drinkwater z německé poesie. Všimněme si, že v populární antologii Marka Van Dorena světové poesie (vyšla tuším r. 1929) nejsou čeští básníci vůbec zastoupeni. Příčinu vysvětluje úvod: byly tam přijaty jen překlady nesporné básnické hodnoty.

Ale celkem, jak vidíte, i z těchto několika jmen, které namátkou uvádím, situace není tak beznadějná, abychom záviseli jen na výkonech oficiálního překladatele. Bylo by dost ochoty a zájmu, kdybychom ho chtěli a dovedli využít. Zejména jsem přesvědčen, že kdyby se bylo podařilo bohemistice pevně zakotvit v Anglii a v Americe — ať už na universitě v New Yorku nebo v Chicagu — jak k tomu byla příležitost, měli bychom brzo znamenitý výběr zdatných překladatelů z češtiny i slovenštiny. Váš oddaný O. Vočadlo.

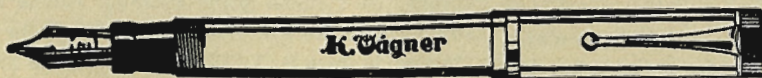
P. S. Stížnost, jako by se u nás dostatečně neuznávalo referentství o českých publikacích v „Times Lit. Supplement“ (nikoliv redigování „literární rubriky“, jak se v článku uvádí), je neoprávněná. Příspěvky jsou bohužel anonymní.

Půjčovna knih »MÍR« Praha II., Vladislavova 2

Palác Báňské a hutní

Nejnovější česká literatura, jakož i německá, anglická a francouzská

Velký výběr

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.).

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a j. nepostradatelných pomůcek kancelářských i technických má na skladě:

K. Wagner. Brno-Parká 16